

UIT

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning

Kommunesammenslåing - identiteter i spill?

En studie av hvordan spørsmål rundt identitet og tilhørighet er blitt kartlagt i kunnskapsgrunnlaget som dannet bakgrunn for vedtak om sammenslåing av kommunene Asker, Røyken og Hurum

Lise Fløtberg Tveit

Masteroppgave i stedsutvikling Mai, 2017

Forord

Arbeidet med denne oppgaven har vært en lærerik prosess, og det har vært spennende å jobbe med et tema som er svært aktuelt; kommunereformen og kommunesammenslåinger.

Kommunereformen har vært og er tema for mange diskusjoner og særlig har spørsmål rundt identitet og tilhørighet dukket opp som spørsmål folk er svært opptatt av. Jeg har derfor funnet det svært interessant og givende å sette søkelyset på disse spørsmålene i denne oppgaven.

Underveis i prosessen med å fullføre stedsmasteren har jeg hatt mange fine turer til Tromsø, og har hatt rikt utbytte av de samlinger, seminarer og samtaler jeg har hatt med de fagansvarlige for studiet. Jeg vil særlig takke veileder Torill Nyseth for all hjelp og konkrete tilbakemeldinger hun har gitt underveis i skriveprosessen.

Jeg vil også takke ordførerne i Asker, Røyken og Hurum som villig stilte til intervju, som del av datagrunnlaget for denne oppgaven.

Og en stor takk til Marius, som holdt fortet hjemme den siste hektiske uken før innlevering av oppgaven.

Skien, 14. mai, 2017.

Innholdsfortegnelse

Forord	3
1 Innledning og tema for oppgaven.....	10
1.1 Bakgrunn for kommunereformen	10
1.1.1 Vedtak om sammenslåing av Asker, Hurum og Røyken kommune	11
1.2 Kunnskapsgrunnlaget for kommunesammenslåingen: Hva med tilhørighet og lokal identitet?.....	12
1.2.1 Problemstilling og forskningsspørsmål.....	12
1.2.2 Oppgavens oppbygging.....	14
2 Lokal kontekst.....	15
2.1 Hurum kommune.....	15
2.1.1 Beliggenhet og innbyggertall	15
2.1.2 Historie	15
2.1.3 Næringsliv	15
2.1.4 Kommunens arbeid med reformen.....	16
2.2 Røyken kommune.....	16
2.2.1 Beliggenhet og innbyggertall	16
2.2.2 Historie	16
2.2.3 Næringsliv.....	17
2.2.4 Kommunens arbeid med kommunereformen.....	17
2.3 Asker kommune.....	17
2.3.1 Beliggenhet og innbyggertall	17
2.3.2 Historie	17
2.3.3 Næringsliv	18
2.3.4 Kommunens arbeid med reformen.....	18
2.3.5 Oppsummering	18

3	Teoretisk rammeverk.....	19
3.1	Teoretiske perspektiver på sted	19
3.1.1	Dimensjoner i stedsbegrepet	19
3.1.2	Et relasjonelt stedsbegrep.....	20
3.1.3	Videreutvikling av Agnews stedsbegrep.....	21
3.1.4	Sted som tilblivelse	22
3.1.5	Stedets identitet	22
3.2	Stedsidentitet og tilhørighet.....	23
3.2.1	Hvordan utvikles tilhørighet?.....	23
3.2.2	Å føle seg hjemme.....	23
3.2.3	Valgt tilhørighet	24
3.2.4	Mer sammensatte stedsrelasjoner.....	25
3.3	Bruk av det teoretiske bakteppet i analysen	26
3.3.1	Hvordan kartlegges tilhørighet?	26
3.3.2	Hvordan kartlegges grunnlag for interkommunal identitet?	27
3.3.3	Identitetens betydning	27
3.3.4	Fundamentet for kommunesammenslåing	28
3.3.5	Identitetens tre i-er	28
3.3.6	Interaksjon.....	28
3.3.7	Identifikasjon.....	29
3.3.8	Institusjonalisering	29
3.3.9	Å bygge interkommunal identitet.....	29
4	Metode og datagrunnlag.....	31
4.1	Innledning.....	31
4.2	Valg av metode.....	31
4.3	Dokumentanalysen	33

4.3.1	Rapporter og utredninger	33
4.3.2	Kommunale notater	35
4.3.3	Kommunale saksfremlegg.....	35
4.3.4	Intensjonsavtalen.....	36
4.4	Innbyggermedvirkning	37
4.4.1	Folkemøter	37
4.4.2	Involvering av de unge.....	37
4.4.3	Folkeavstemning	38
4.4.4	Intervjuundersøkelser i Asker og Røyken.....	38
4.5	Kvalitative intervjuer med ordførerne	39
4.5.1	Valg av informanter	39
4.5.2	Intervjuenes form	39
4.6	Analysearbeidet	39
4.6.1	Analysens oppbygging	39
4.6.2	Pålitelighet og troverdighet	40
4.6.3	Etiske refleksjoner.....	41
5	Funn og analyse.....	42
5.1	Muligheter ved sammenslåing.....	42
5.1.1	Oppsummering	43
5.2	Identitet og tilhørighet	43
5.2.1	Identitet og tilhørighet i innbyggerundersøkelsen.....	44
5.2.2	Demografiske variasjoner	44
5.2.3	Tilhørighet til de ulike nivåene	45
5.2.4	Demografiske variasjoner	45
5.2.6	Endring av tilhørighet ved sammenslåing?	46
5.2.5	Oppsummering	46

5.3	Mer komplekse stedsrelasjoner	47
5.3.1	Kartlegging av valgt tilhørighet?.....	47
5.3.2	Sammensatte stedsrelasjoner	48
5.3.3	Samhandling og reisemønstre	49
5.3.4	Arbeid og utdanningssted.....	50
5.4	Grunnlag for en felles identitet?	51
5.4.1	Funksjonelle regioner	51
5.4.2	Å bygge noe nytt	51
5.5	Kartlegging av en felles identitet for de tre kommunene	52
5.5.1	Potensial for fellesskap?.....	52
5.5.2	Ikke noe samlende identitetsfyrårn	54
5.5.3	Hva mener næringslivet?.....	54
5.6	Vilkår for lokaldemokratiet i en ny kommune	55
5.6.1	Lokaldemokratiet som bygger av en felles identitet	55
5.6.2	Svekket innflytelse?	56
5.6.3	Mindre engasjement	56
5.6.4	Større påvirkningsmulighet for kommunen	56
5.6.5	Mindre interkommunalt samarbeid	57
5.6.6	Nærdemokratiske ordninger	57
5.6.7	Hvordan vil de tre kommunene legge til rette for lokaldemokratiet?	58
6	Har identitet noen betydning?	59
6.1	Intervju med ordførerne i Asker, Røyken og Hurum	59
6.1.1	Betydningen av begrepet identitet.....	59
6.1.2	Å bygge en felles identitet.....	60
6.1.3	Innspill fra folkemøtene	62
6.1.4	Involvering av de unge.....	62

6.1.5	Har identitet hatt noen betydning?	63
6.1.6	Likeverdighet	64
7	Konklusjon og veien videre.....	65
	Litteratur:.....	68
	Vedlegg 1. Intervjuguide.....	72
	Vedlegg 2. Informasjonsskriv	73
	Vedlegg 3. Tabell 5.1: Tilhørighet til nærmiljøet.	75
	Vedlegg 4. Tabell 5.1: Tilhørighet til kommunen.....	76
	Vedlegg 5. Tabell 5.3: Tilhørighet til kommunen fordelt på demografi.....	77
	Vedlegg 6. Tabell 5.4: Blir tilhørighet til kommunen endret ved en sammenslåing?.....	78
	Vedlegg 7. Figur 5.1: Andelen som bruker tjenesten/aktiviteten primært i andre kommuner.	79
	Vedlegg 8. Tabell 5.5: Arbeids- og/eller utdanningssted blant de som er i arbeid eller utdanning.	80
	Vedlegg 9: Tabell 5.6: Forventede endringer i påvirkningsmuligheter ved en eventuell sammenslåing.	81

1 Innledning og tema for oppgaven

21. juni 2016 ble det fattet et historisk vedtak i Hurum kommunes kommunestyre om å søke sammenslåing med kommunene Røyken og Asker. De to andre kommunene fattet vedtak om sammenslåing i sine kommunestyrer henholdsvis 16. og 15. juni.

«Dette er historisk. I dag har vi tatt en viktig avgjørelse både for oss som er her i dag, men også for de kommende generasjonene og fremtiden.» uttalte ordfører i Hurum, Monica Vee Bratlie etter vedtaket.¹

Tema for denne oppgaven er en undersøkelse av hvordan spørsmål rundt identitet og tilhørighet har vært utredet i kunnskapsgrunnlaget som dannet bakgrunn for vedtak om kommunesammenslåing mellom Asker, Røyken og Hurum kommune. Oppgaven retter også søkelyset på vilkår for lokaldemokratiet i den nye kommunen, samt spørsmålet om det har vært kartlagt et grunnlag for interkommunal identitet i de tre kommunene, og hvordan en felles identitet for den nye kommunen kan bygges.

1.1 Bakgrunn for kommunereformen

Stortinget ga 18. juni 2014 sin tilslutning til å gjennomføre en kommunereform. I august 2014 inviterte Kommunalministeren alle landets kommuner til å delta i prosesser med nabokommunene for å vurdere og avklare om det var aktuelt med en sammenslåing.

Bakgrunnen var at regjeringen ønsker å flytte makt og ansvar til større og det de forstår som mer «robuste» kommuner for å møte morgendagens utfordringer og stadig økte forventninger fra innbyggerne.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet satte i januar 2014 ned et ekspertutvalg som skulle foreslå kriterier som har betydning for oppgaveløsningen i kommunene.

Ekspertutvalgets delrapport *Kriterier for god kommunestruktur*, ferdigstilt i mars 2014,

¹ Sak på Asker kommunes hjemmeside: <https://www.aker.kommune.no/nye-aker-kommune/arkiv-nye-aker/hurum-royken-og-aker-slar-seg-sammen/> Lastet ned 6. mai 2017.

oppsummerte kriteriene som samlet skulle ivareta kommunenes fire roller som demokratisk arena, tjenesteyter, samfunnsutvikler og myndighetsutøver.²

I Prop. 95 S 23 (2013-2014) Kommuneproposisjonen 2015, vises det til at kommunereformen skal legge til rette for at flere kommuner slår seg sammen til større og mer robuste kommuner. Færre og større kommuner skal gi bedre kapasitet til å ivareta og videreutvikle lovpålagte oppgaver, gi bedre muligheter til å utvikle bærekraftige og gode lokalsamfunn, samt ivareta viktige frivillige oppgaver (2014:29).

Målene med kommunereformen er (ibid):

- Gode og likeverdige tjenester til innbyggerne
- Helhetlig og samordnet samfunnsutvikling
- Bærekraftige og økonomisk robuste kommuner
- Styrket lokaldemokrati

Status for kommunereformen per april 2017 er:

- 153 kommuner med positive vedtak om sammenslåing
- 118 kommuner i 46 sammenslåinger
- Antall kommuner etter sammenslåing: 356³

Hele reformen skal være på plass innen 1. januar 2020.

1.1.1 Vedtak om sammenslåing av Asker, Hurum og Røyken kommune

Asker, Bærum, Røyken, Hurum, Lier og Hole startet høsten 2014 samtaler om en eventuell sammenslåing av de seks kommunene til en storkommune. I prosessen vurderte Asker, Røyken og Hurum ulike alternativer for sammenslåing, samt om de ulike kommunene skulle fortsette alene som kommune. Hurum vurderte også sammenslåingsalternativer i retning Drammen. Lier og Hole valgte etter hvert å trekke seg ut av samtalen om en eventuell

² Ekspertutvalgets delrapport: Kriterier for god kommunestruktur. Mars 2014.

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kmd/komm/rapporter/kriterier_for_god_kommunestruktur_rettet.pdf Lastet ned 6. mai, 2017.

³ <https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/kommunereform/kommunereform/id2548377/> Lastet ned 6. mai, 2017.

sammenslåing, og samtalene med Bærum ble også avsluttet. Asker, Røyken og Hurum fortsatte sine forhandlinger om sammenslåing frem mot vedtak om sammenslåing og innbyggerne i de tre kommunene ble invitert å delta på folkemøter og i innbyggerundersøkelser. Hurum gjennomførte også en folkeavstemning i mai 2016. I intensjonsavtalen som var klar i mai 2016, ble partene enige om at den nye kommunen skal hete Asker, og de tre kommunene valgte høsten 2016 representanter til en fellesnemnd som skal ha det politiske ansvaret for gjennomføring av sammenslåingen i tett samarbeid med administrasjonen.

Tentativ sammenslåing av kommunene Asker, Røyken og Hurum er 1. januar 2020. Den nye kommunen vil få ca. 90 000 innbyggere.

1.2 Kunnskapsgrunnlaget for kommunesammenslåingen: Hva med tilhørighet og lokal identitet?

1.2.1 Problemstilling og forskningsspørsmål

En rekke rapporter, utredninger og notater har inngått i kunnskapsgrunnlaget som dannet bakgrunn for vedtak i juni 2016 om sammenslåing av Asker, Røyken og Hurum, sammen med innbyggerundersøkelser, innspill fra medvirkningsprosesser og intensjonsavtalen mellom de tre kommunene. Denne oppgaven vil undersøke om dette kunnskapsgrunnlaget har hatt i fokus spørsmål som har med lokal identitet å gjøre. Forsker Einar Leknes ved IRIS i Stavanger begrunner her hvorfor det er viktig å fokusere på hvilken betydning kommunen har for folks identitet og tilhørighet:

«Typisk for kommunereformprosesser er at argumentene for kommunesammenslåing baseres på rasjonelle vurderinger av størrelse, funksjoner og tjenester, mens argumenter mot har utspring i emosjonelle bånd og tilknytninger til den kommunen man er innbygger i. Man må ta argumentene om kommune-, stedsidentitet og tilhørighet på alvor og også utrede om en storkommune vil føre til endringer i disse faktorene. Det viktige spørsmålet i den sammenheng blir hvilken betydning kommunen (versus bydeler og tettsteder) har for folks identitet og tilhørighet.»⁴

⁴ <http://www.iris.no/samfunn/pdf%20filer/Kronikk%20Truer%20kommunesammenslåing.pdf> Lastet ned 6. mai, 2017.

Denne oppgaven stiller spørsmål ved på hvilken måte det gjort en kartlegging av spørsmål rundt tilhørighet og identitet i utarbeidelsen av kunnskapsgrunnlaget som dannet bakgrunn for vedtak om sammenslåing av de tre kommunene, eller om det viker plassen for vurderinger av kostnadseffektivitet, tjenester og funksjoner. Oppgaven vil også søke å kartlegge i hvilken grad det er blitt kartlagt om de tre kommunene deler en interkommunal identitet, samt hvordan denne kan bygges. Frisvoll og Almås (2004) understreker at dette er et viktig premiss for en vellykket kommunesammenslåing:

«At en framvoksende interkommunal identitet er minst like sterk som den tradisjonelle orienteringen mot egen bygd eller egen kommune, er etter vår oppfatning selve premissen for at en frivillig kommunesammenslåing vil lykkes: Det er den interkommunale identiteten som avgjør om innbyggerne kjøper elitens argumentasjon om de rasjonelle gevinstene sammenslåingen innebærer. Den kommunale ledelsen må således utrede mer enn bare den driftsmessige og tjenestemessige siden av en kommunesammenslåing. Utredningene må inneholde en skikkelig vurdering av innbyggernes identitetsmessige orientering: Deler kommunene som tenkes sammenslått en interkommunal identitet? Hvor sterk er den interkommunale identiteten? Hva er de viktigste hindringene som blokkere utviklingen av den interkommunale identiteten? I en balansert utredning må slike og lignende spørsmål besvares.» (2014:52).

Med dette som bakgrunn har jeg formulert følgende problemstilling:

På hvilken måte er spørsmål rundt identitet og tilhørighet blitt kartlagt i kunnskapsgrunnlaget som dannet bakgrunn for vedtak om sammenslåing av de tre kommunene Asker, Røyken og Hurum?

Problemstillingen kan operasjonaliseres ved følgende forskningsspørsmål:

1. På hvilken måte har spørsmålet om innbyggernes tilhørighet og stedsidentifisering vært kartlagt i utredningsarbeidet?
2. Er det blitt kartlagt om de tre kommunene deler en interkommunal identitet, samt hvordan denne kan bygges?
3. Hvordan er vilkår for lokaldemokratiet som ramme for tilhørighet og fellesskap i den nye kommunen blitt kartlagt?
4. Har det som fremkommer i kunnskapsgrunnlaget om lokal identitet og tilhørighet hatt påvirkning på vedtaket om å slå sammen de tre kommunene?

Som vi ser over, er kommunereformen begrunnet i målsettingen om å styrke lokaldemokratiet. Oppgaver som interkommunale selskap utfører kan i større grad fastsettes gjennom vedtak i kommunestyret fremfor i beslutningsorganene i interkommunale selskap og aksjeselskap. Ekspertutvalget (2014:126) påpeker i sin rapport at for å ivareta demokratiet i større kommuner vil det etter utvalgets vurdering være nødvendig å endre måten det arbeides på, både politisk og administrativt. Spørsmålet om hva som vil være vilkår for lokaldemokratiet i den nye storkommunen, er også et tema jeg vil belyse i oppgaven.

1.2.2 Oppgavens oppbygging

Jeg har i kapittel 1 redegjort for tema og bakgrunn for oppgavens problemstilling.

Kapittel 2 vil inneholde en presentasjon av de tre kommunene, for å gi en lokal kontekst for oppgavens tema og problemstilling.

I kapittel 3 vil jeg presentere det teoretiske rammeverket for oppgaven, samt skissere på hvilken måte jeg vil bruke de teoretiske perspektivene i analysen av datagrunnlaget

Jeg vil i kapittel 4 redegjøre for, samt begrunne oppgavens metodiske tilnærming, som er en dokumentstudie, supplert med intervjuer av ordførerne i de tre kommunene, Asker, Røyken og Hurum. Jeg vil presentere datagrunnlaget og skissere hvordan analysen skal gjennomføres. Avslutningsvis vil jeg gi noen etiske refleksjoner.

I kapittel 5 presenterer jeg datagrunnlaget, og analyserer funnene.

I kapittel 6 vil jeg redegjøre for intervjuene med ordførerne i de tre kommunene, Asker, Røyken og Hurum.

I kapittel 7 vil jeg oppsummere funn som er gjort i oppgaven, samt si noe om veien videre for de tre kommunene.

2 Lokal kontekst

I dette kapittelet vil jeg kort presentere de tre kommunene Hurum, Røyken og Asker, for å gi en lokal kontekst for oppgavens tema og problemstilling.

2.1 Hurum kommune

2.1.1 Beliggenhet og innbyggertall

Hurum ligger i Buskerud fylke på den sørlige delen av Hurumlandet, halvøya mellom Oslofjorden og Drammensfjorden. I nord grenser Hurum til Røyken kommune.

Kommunens areal er 163,26 km² og innbyggertall er 9472 per 4. kvartal 2016, ifølge Statistisk Sentralbyrå (heretter SSB).⁵ De fleste innbyggerne bor i Hurums fem største tettsteder, med Sætre i nord som administrasjonssentrum.

2.1.2 Historie

En rik historie er knyttet til de ulike tettstedene i Hurum. I Sætre ble det i 1876 startet opp en sprengstoffabrikk, og av de rundt 500 som bodde i Sætre rundt 1900, levde to tredjedeler av fabrikken. Tofte har sin historie knyttet til treforedlingsindustrien, med oppstart av Tofte Cellulosefabrikk i 1897, samt Hurum Fabriker, grunnlagt i 1906. Holmsbu har en historie som ladested, og opplever stort innrykk av turister i sommerhalvåret. Holmsbu var i første halvdel av 1900-tallet sentrum for en malerkoloni, med Henrik Sørensen i spissen for etableringen av denne. Filtvet er også et attraktivt besøkssted i sommerhalvåret, med sin beliggenhet ved fjorden og med sin historie knyttet til Filtvet Fyr. Klokkarstua var tidligere administrasjonssenteret i kommunen, og her finner vi Hurums eldste kirke, en middelalderkirke fra ca. 1150.

2.1.3 Næringsliv

Næringslivet i Hurum har vært dominert av industrien på Tofte. Her lå frem til 2013 bedriften Södra Cell Tofte. Etter at denne ble nedlagt, gikk 300 arbeidsplasser tapt, og Hovedutvalget for regionalutvikling og kultur i Buskerud vedtok å gi Hurum kommune ekstraordinære omstillingsmidler. Omstillingsplan for Hurum 2014-2020 ble vedtatt av kommunestyret den

⁵ <http://ssb.no/kommunefakta/hurum> Lastet ned 9. mai, 2017.

27.05.2014, og i mandatet for utvikling av omstillingsplan for Hurum er følgende målformulering gitt: «Hensikten med omstillingsprogrammet er å sikre et bærekraftig lokalsamfunn for fremtiden, hvor det blir viktig å utvikle en bredde i næringslivet og videreutvikle næringslivet med de konkurransefortrinn som finnes i Hurum. Hurum ønsker å bygge en «her vil jeg bo-følelse» noe som gir næringsutvikling og arbeidsplasser, økt kultur tilbud og økt tilflytting som igjen vil føre til en positiv spiral og gi fremtidshåp.» (2014:4).

2.1.4 Kommunens arbeid med reformen

Etter vedtak i formannskapet 3. november 2015, ble det nedsatt et utvalg, med representanter fra alle partier, som skulle forberede til folkeavstemning og innstille til vedtak for Hurum kommune sitt valg juni 2016. Ordfører ledet utvalget. Utvalget skulle ta stilling til hvilke alternativer til sammenslåing som vil tjene Hurums innbyggere best og danne grunnlaget for en folkeavstemning. I tillegg ble det nedsatt et forhandlingsutvalg bestående av ordfører, varaordfører og leder for største opposisjonsparti.

2.2 Røyken kommune

2.2.1 Beliggenhet og innbyggertall

Røyken kommune ligger på Hurumlandet i Buskerud fylke og grenser mot Drammensfjorden i vest og Oslofjorden i øst. Kommunen grenser også mot Lier og Hurum kommune.

Kommunens areal er på 112,9 km² og innbyggertall er 21931 per 4. kvartal 2016 ifølge SSB.⁶

Administrasjonssenteret i Røyken er Midtbygda. Deler av tettstedsbebyggelsen er deler av Oslo og Drammen tettsteder og dels selvstendige tettsteder.

2.2.2 Historie

Røykens historie er knyttet til kommunens kystkultur. Nærnes har en lang historie som feriested for folk fra Oslo, og her ble det også drevet med isskjæring, med leveranser til Storbritannia på 1800-tallet.

Røykens industrihistorie er preget av Slemmestad Sementfabrikk, som var i drift fra 1893 til 1989, og var i flere år den eneste sementfabrikken i Norge. «Norge består av mange tusen

⁶ <http://ssb.no/kommunefakta/royken> Lastet ned 9. mai, 2017.

Slemmestad - som er bygget opp rundt en fabrikk. Mange steder er fabrikkene nedlagt, men likevel er identiteten der fremdeles. Vi føler alle at vi kommer fra en plass som Slemmestad.» sa Jens Stoltenberg under sin 1. mai tale i Slemmestad i 2009.⁷

2.2.3 Næringsliv.

Arbeidslivet i Røyken kjennetegnes av pendling. I Nærings- og innovasjonsplan for Røyken kommune 2016-2020, er det en målsetting å skape arbeidsplasser som er tilpasset innbyggernes kompetanse og ønsker, slik at inn- og utpendling vil reduseres (2016:4). Røyken har mange hytter og feriehus langs kysten, både ved Drammensfjorden og Oslofjorden, og har mange besøkende til kommunen i sommerhalvåret.

2.2.4 Kommunens arbeid med kommunereformen

Kommunereformarbeidet i Røyken har vært undergitt en omfattende politisk prosess og har pågått siden høsten 2014. Den 6. april 2016 opprettet formannskapet et politisk forhandlingsutvalg som fikk mandat til å gå i forhandlinger med Asker og Hurum om en felles politisk plattform, som et grunnlag for en eventuell ny kommune.

2.3 Asker kommune

2.3.1 Beliggenhet og innbyggertall

Asker ligger vest i Akershus, og er en forstadskommune til Oslo. Asker grenser til Bærum, Røyken, Lier og Nesodden. Kommunens areal er 100,71 km² og innbyggertall ifølge SSB er 60 781 per 4. kvartal 2016 (SSB).⁸

De største tettstedene i Asker er Nesøya, Nesbru, Billingstad, Fusdal, Drengsrud, Vetre, Sentrum, Borgen, Blakstad, Heggedal og Vollen. Kommunens administrasjon ligger i Asker sentrum. Her ligger også Asker kulturhus med kino og bibliotek.

2.3.2 Historie

Vi kan trekke linjer i Askers historie tilbake til før vikingtid. Ved Asker kirke ligger flere eldre gravhauger fra eldre jernalder.

⁷ <http://www.slemmestadbrygge.no/index.php/historien-om-slemmestad> Lastet ned 9. mai, 2017.

⁸ <http://ssb.no/kommunefakta/asker> Lastet ned 9. mai, 2017.

Kalkbrenning var tidligere utbredt i Asker, og det finnes fremdeles mange kalkovner og kølaborner flere steder, blant annet ved Semsvannet og på Brønnøya.

Asker museum, Valstads samlinger, ligger i Hvalstaddalen, Kunstnerdalen i Asker, og er lokalisert rundt kunstnerhjemmet til Tilla og Otto Valstad.

2.3.3 Næringsliv

Asker kommune vedtok i mars 2015 Strategisk næringsplan 2015 - 2026, der hovedmålsettingen er at Asker skal være en attraktiv næringskommune, med særlig satsing på kunnskapsbedrifter, de lokale næringer, innovasjon og entreprenørskap, omdømme, samt samarbeid og nettverk over grensene. Asker er preget av pendling ut og inn av kommunen, og det er et sentralt mål for Asker kommune å legge til rette for bedre balanse mellom næringslivets etterspørsel og innbyggernes kompetanse, og dermed også redusere pendlingen.

2.3.4 Kommunens arbeid med reformen

I Asker ble det i forbindelse med kommunereformen etablert en styringsgruppe for arbeidet med denne i Asker kommune. Fra januar 2016 besto styringsgruppen av ordfører og gruppelederne i alle de politiske partiene som er representert i kommunestyret.

Politisk forhandlingsutvalg ble også oppnevnt og besto av ordfører, varaordfører og leder av det største opposisjonspartiet. Utvalget ble oppnevnt for å forhandle med Røyken og Hurum på kommunens vegne.

2.3.5 Oppsummering

De tre kommunene deler fellestrekk ved å være bygdekommuner, og med sin beliggenhet ved fjorden og i hovedstadsregionen som en felles bo- og arbeidsmarkedsregion. De har alle høye ambisjoner for videreutvikling av næringslivet og utbygging av arbeidsplasser i sine kommuner. Kommunene er svært ulike når det gjelder innbyggertall, med Asker som har et høyt innbyggertall sammenlignet med Hurum. Vil Hurum oppleve å bli «slukt» av Asker ved sammenslåingen? Dette er et spørsmål som kan dukke opp når mindre kommuner slår seg sammen med større kommuner, og det kan knyttes til spørsmålet om lokal identitet og tilhørighet og hvordan dette er blitt kartlagt som del av prosessen der tre kommuner, som tilhører hvert sitt fylke, med hver sin historie og sitt særpreg skal forenes til en storkommune.

3 Teoretisk rammeverk

3.1 Teoretiske perspektiver på sted

Forskningsspørsmålene i denne oppgaven tar sikte på å kartlegge på hvilken måte spørsmål rundt stedsidentifisering og tilhørighet, samt interkommunal identitet og vilkår for lokaldemokratiet er blitt håndtert i sammenslåingsprosessen mellom de tre kommunene.

Jeg vil under redegjøre for det teoretiske rammeverket som vil danne bakgrunn for analysen av kunnskapsgrunnlaget for vedtak om sammenslåing. Den teoretiske tilnærmingen vil sentrere rundt de tre spørsmålene: Hva steder er, hvordan forstå steder, og hvordan skapes steder? Disse tre spørsmålene henger sammen, skriver Gunnerud Berg et al (2015:15) og viser til at forsøk på en definisjon av sted vil innebære å identifisere hvilke dimensjoner som kan inngå i begrepet, mens spørsmålet hvordan steder kan forstås, besvares forsøksvis med ulike vitenskapsteoretiske tilnærminger og ulike innganger til å forstå sted. Jeg vil under belyse ulike tilnærminger til sted, og se på hvordan disse henger sammen med forståelsen av stedstilknytning og tilhørighet. Avslutningsvis vil jeg pensle ut dimensjoner hentet fra det teoretiske rammeverket som skal brukes som grunnlag i analysen av kunnskapsgrunnlaget som dannet bakgrunn for vedtak om sammenslåing av de tre kommunene.

3.1.1 Dimensjoner i stedsbegrepet

John Agnew lanserte i 1987 en utvidet stedsforståelse gjennom begrepene *location*, *locale* og *sense of place*. Ifølge Agnew kan et sted belyses ut fra disse tre komplementære dimensjonene. I boken *Mennesker, steder og regionale endringer* av Gunnerud Berg m.fl. (2004:41) blir et sted ved begrepet *place as location* beskrevet ved hjelp av objektive karakteristika i form av demografi, økonomiske, materielle forutsetninger og geografisk beliggenhet. Stedet vurderes ut fra de ressurser det har, plassering i forhold til infrastruktur, råvarer og arbeidskraft. Gunnerud Berg m.fl. påpeker videre at sted som *location* dreier seg om den fysiske-romlige rammen, økonomisk og annen samfunnsmessig aktivitet. «Det dreier seg om en objektiv romforståelse, om absolutt og relativt rom, og om rasjonelle aktører som forholder seg til sted som objektivt sett materielle strukturer». (Ibid).

Ifølge Agnew (Agnew sitert hos Lillevoll 2007:9) er *sense of place* stedets opplevelsese- og følelsesmessige dimensjon. *Sense of place* dreier seg om en subjektiv opplevelse av stedet, de erfaringer og følelser som er knyttet til stedet og som skaper identitet. Her vektlegges

aktørperspektivet fordi opplevelsen av stedet er subjektiv. Ifølge Nyseth og Granås (2007:158) blir stedet ut fra *locale* dimensjonen forstått som sosial kontekst, noe som skapes gjennom sosial praksis. Nyseth og Granås (2007:158) påpeker: «Det er en gjensidig interaksjon mellom menneske og sted: Menneskene påvirker stedet gjennom sosiale aktiviteter, samtidig som stedet også påvirker disse aktivitetene. Stedet er selve settingen. Hvor denne interaksjonen foregår». Det tre-dimensjonale stedsbegrepet åpner ifølge Nyseth og Granås (2007:158) for å inkludere mange aspekter ved stedsutvikling: «De forhold som er relatert til økonomisk eller fysisk utvikling og endring, hvordan folk tolker stedet og gir det mening, forholdet mellom menneske og sted, den relasjonelle dimensjon ved et sted og hvordan stedsidentitet konstrueres og rekonstrueres i et gjensidig vekselspill mellom stedet og dets innbyggere.»

3.1.2 Et relasjonelt stedsbegrep

Gunnerud Berg et al (2012) viser til at det på 1980-tallet utviklet seg, inspirert av Anthony Giddens, en forståelse av sted som en kontekst eller setting, og ikke som en gitt, statisk ramme for sosial interaksjon, men noe som skapes og gjenskapes kontinuerlig som del av den sosiale aktiviteten. Følgelig påvirker steder og mennesker hverandre gjensidig. Denne type stedsteori, påpeker forfatterne (2012:12), viser oss hvordan sted skapes gjennom gjentagende sosial praksis; sted blir skapt og gjenskapt gjennom daglige aktiviteter.

Gunnerud Berg et al (2015:16) påpeker at utover 1990-tallet bringes også globaliseringens betydning for sted for alvor inn i stedsteorien og Doreen Massey introduserer det relasjonelle stedsbegrepet som ivaretar de tre dimensjonene og i tillegg vektlegger at steder er åpne, dynamiske og gjensidig konstituerende. Dette stedsbegrepet er ifølge forfatterne blitt et omdreiningspunkt for senere diskusjoner. Doreen Massey, påpeker forfatterne (2012), argumenterer for at steder ikke er avgrensede og stabile enheter, men heller bør forstås som nettverkbaserte møtesteder av materielle, sosiale og kulturelle relasjoner som strekker seg langt utover det lokale. Massey mener (1997:312) derfor at vi trenger en progressiv fortolkning av sted, utviklet på bakgrunn av en forståelse av sted som ikke noe statisk: «Hvis steder kan begrepsliggjøres i kraft av de samfunnsmessige interaksjonene som de binder sammen, så er det også tilfelle at disse interaksjonene selv ikke er ubevegelige ting, stivnet i tid, de er prosesser». Steder trenger ifølge Massey (1997:317) heller ikke å ha grenser i

betydningen skillelinjer som omgir enkle og inngjerdede områder, og understreker: «Avgrensning i denne betydning behøver ikke være noe som foretas ved en enkel motsetning til det som er utenfor; det kan delvis oppnås nettopp gjennom de særskilte forbindelsesleddene *til* dette «utenfor» som derfor i seg selv er en del av det som konstituerer stedet».

3.1.3 Videreutvikling av Agnews stedsbegrep

Gunnerud Berg et al (2015:16) påpeker at Masseys relasjonelle stedsbegrep ivaretar Agnews tre dimensjoner, som de mener fremdeles er relevante dimensjoner for steder, men som senere er videreutviklet og kledd i en ny språkdrakt. De viser til Simonsen (2008) som mener sted kan ses langs to hoveddimensjoner: Den første vektlegger det spesifikke: »Sted er et resultat av de sosiale praksiser, narrativer, relasjoner og materialiteter som er knyttet til akkurat dette stedet. Dette gjør steder forskjellige og unike, samtidig som de er i stadig endring.» (2015:17). Den andre dimensjonen løfter Simonsen frem som den som består av det eksistensielle og det symbolske, «nærmere bestemt det å tillegge stedet symbolsk mening, å identifisere seg med og oppleve steder («sense of place»), men også det levde rom («lived space»), det vil si vår praktiske kunnskap om og kjennskap om stedet og vår evne til å «bruke» stedet på en hensiktsmessig måte.» (2015:18). Simonsen påpeker ifølge forfatterne at dimensjonene må ikke ses på som passive eller statiske, men er under kontinuerlig forhandling og endring. «Det sentrale ved stedsbegrepet er ikke stedet i seg selv, men den kontinuerlige skapingen (constitution) av sted.» (2015:18).

Gunnerud Berg et al (2015:18) påpeker at sted har flere dimensjoner enn Agnews tre, og at nyere stedsteori bringer mer prosess, mer tilblivelse og mer dynamikk til stedsbegrepet, og synliggjør også en sosial romlighet som ikke finnes i Agnews dimensjoner, der sted som kontekst er en mer utvendig rammeforståelse enn å se det sosiale som grunnleggende romlig (2015:18). Forfatterne viser til Masseys videreutvikling av det relasjonelle stedsbegrepet i 2005, som understreker at steder ikke bare er møtesteder, men møtesteder som best kan forstås som hendelser eller begivenheter, og som kan karakteriseres som sammenkastet og flyktige. De viser til (ibid) at Massey poengterer at det som er utenfor et sted, og det som har skjedd før, er like viktig for et sted, og for vår forståelse av et sted, og at man må se stedet som et produkt av sine forbindelser (connections) i tid og rom og ikke som produkt av sitt essensielle selv.

3.1.4 Sted som tilblivelse

Doreen Masseys relasjonelle stedsbegrep danner inngang til teorier om steders tilblivelse påpeker Gunnerud Berg et al, og viser til Nyseth og Pløger (2015) som diskuterer hvordan steder blir til (are becoming). De argumenterer for å forstå steder gjennom å analysere dem som en prosess. I disse tilblivelsesprosessene mener de at både materielle, humane og ikke-humane krefter bidrar til å få sted til «å finne sted». Steder må ses som tilblivelse.

Sted som tilblivelse handler om en forståelse av sted som noe som er i kontinuerlig bevegelse, og dermed også i endring, noe som står i motsetning til forståelse av sted som noe bestandig, statisk og fast. (2015:48).

Forfatterne (2015:53) påpeker at et slikt perspektiv har et overskridende potensial ved at de frigjør oss fra stivnede betraktninger om sted og åpner for nye innganger til hvordan vi kan forstå et sted.

3.1.5 Stedets identitet

Perspektivet om tilblivelse står ifølge Nyseth og Pløger (2015:53) i kontrast til essensialistiske betraktninger som tror på stedet som noe ontologisk stabilt og permanent, der sted er synonymt med en dyp tilhørighet til natur, landskap og et sosialt og kulturelt fellesskap, og er ifølge Massey et perspektiv som gjør oss innadvendte, og som romantiserer stedet slik det er eller en gang. (Ibid).

Massey (1997:317) påpeker at det er åpenbart at steder ikke har enkle, unike «identiteter»: De er fulle av indre konflikter. Hun viser her til Docklands-området i London som eksempel, et sted som er avgrenset gjennom en konflikt: «en konflikt om hva som har utgjort dets fortid (...), en konflikt om hva som burde være dets nåværende utvikling, en konflikt om hva som kunne være dets framtid.» (Ibid). Massey understreker likevel (1997:317) at dette ikke benekter stedsbegrepet eller det viktige ved steders unikhhet: «Spesifisiteten ved steder blir kontinuerlig reproduisert, men det dreier seg ikke om en spesifisitet som springer ut av en eller annen lang og internalisert historie. Det ligger en mengde kilder til grunn for denne spesifisiteten - denne stedets «unikhhet»». Ifølge Massey er globaliseringen av økonomi, kultur og andre områder en kilde til reproduksjon av geografisk ujevn utvikling og således til steders unikhhet. Massey (1997:318) påpeker at en stedsfølelse, en forståelse av stedets «egenart», bare kan konstrueres gjennom å forbinde stedet med steder utenfor. Gunnerud

Berg (2016:36) påpeker at Masseys relasjonelle stedsbegrep handler om at steders særegenhet og identitet er definert i form av deres forbindelseslinjer eller relasjoner, heller enn deres motsetningsforhold til omverdenen og til andre steder.

3.2 Stedsidentitet og tilhørighet

3.2.1 Hvordan utvikles tilhørighet?

Over har jeg redegjort for ulike teoretiske tilnærminger til hva sted er og hvordan sted kan forstås. Hvordan steder skapes henger sammen med menneskers forhold til steder i form av stedstilknytning og tilhørighet, og jeg vil under redegjøre for teoretiske perspektiver på hvordan tilhørighet utvikles og hvilke former den tar, med utgangspunkt i det relasjonelle stedsbegrepet. Som Røe og Sæter (2015:152) uttrykker det med referanse til Massey (1991): «at fordi steder handler om overlappende sosiale aktiviteter og sosiale relasjoner, som er dynamiske og i stadig endring, blir de i stor grad påvirket av strømmen av mennesker, ting og kapital. Dette preger dagens steder (og hjemsteder). Disse strømmene og denne dynamikken påvirker på ulike måter også folks tilknytning til, og identifikasjon med steder. Sted og identitet blir til i skjæringspunktet mellom et mangfold av sosiale relasjoner og deres uttrykk.» (2015:152).

Mari Ekne Ruud (2015:180) tar i sin tilnærming til stedstilknytning utgangspunkt i dimensjonen *sense of place*, som ifølge forfatteren favner vidt og omfatter flere dimensjoner som viser ulike sider av hvordan vi relaterer oss til et sted. Hun nyanserer (2015:181) hvordan følelsesmessige bånd til stedet kommer til uttrykk gjennom begrepet stedstilknytning som relateres til ulike former for emosjonelle bånd som oppstår mellom mennesker og steder. Ruud løfter også frem stedsidentitet som en dimensjon ved *sense of place*, som en måte å forstå hvordan steder inngår i individers stedskonstruksjon: Steder gir mennesker identitet og vice versa (ibid). Ruud påpeker at hvordan mennesker oppfatter, bruker og deltar i ulike steder knyttes til de forestillinger en har om seg selv og hvem en er (Dale og Berg, 2013, referert til hos Ruud, 2015:181).

3.2.2 Å føle seg hjemme

Vestby (2015) refererer til Holloway og Hubbard som fremhever at den individuelle stedsfølelsen for mange mennesker vil være en integrert del av deres egen identitetsforståelse og forvaltning: «To have an authentic sense of place (...) is to have a sense of belonging. You

talk about your home town or home region, for example, and this implies a very deep sense of attachment, making place a strong part of who you are and the way you think of yourself.» (Holloway og Hubbard, 2001, sitert hos Vestby, 2015;166).

Gjennom eksempelet med en forfatter bosatt i utlandet, som lengter hjem til den norske naturen, «og det å være i det kjente, i det jeg kan, i det som kjenner meg». (Sveen, sitert hos Vestby, 2015:166), peker Vestby på «tilhørighet som noe som utvikler seg over tid som lag på lag av minner knyttet sammen med ens egne livsfaser og utvikling, som treets årringer». (Ibid). Stedets identitet, påpeker hun, forstått som særpreg og gitte kvaliteter, blir her uløselig knyttet til ens egne stedsidentifiseringer og røtter.

Vestby (2015:167) løfter frem tre grunnleggende dimensjoner ved stedsfølelser; natur og landskap, de fysiske omgivelsene og det bygde miljøet, samt de sosiale og lokalkulturelle forhold, og påpeker at disse dimensjonene vil danne grunnlaget for menneskets stedsidentitet og tilhørighet, samtidig som de også utgjør stedets identitet, særpreg og atmosfære.

3.2.3 Valgt tilhørighet

Gunnerud Berg (2016) påpeker at stedstilknytning ofte kobles til lang botid og røtter, men slik behøver det ikke være, og refererer til Savage et al som i boken *Globalization & Belonging* (2005) forsøker å forstå hva en stadig økende globalisering gjør med folks tilhørighet til steder, og undersøker konkret hvordan innflyttere til nabolag i og rundt Manchester begrunner hvorfor de flyttet dit. Forfatterne konkluderer ifølge Gunnerud Berg (2016:43) med at mange av dem har valgt disse stedene veldig bevisst, samt at valgene i stor grad speiler livsstil, identitet og klasse (hvit middelklasse). Gunnerud Berg (ibid) viser til at Savage lanserer begrepet valgt tilhørighet for å beskrive at folk føler tilhørighet til et sted når de kan forklare for seg selv hvorfor de bor der de bor gjennom å se flyttingen i et biografisk perspektiv. Begrepet handler om at man på den ene siden er fastlåst i sine lokale rutiner med arbeid, husholdsrelasjoner og fritid, og på den andre siden har forestillinger om egen kulturell identitet som mobil (ibid).

Vestby (2015:167) innleder også til å løfte frem begrepet valgt tilhørighet og påpeker at mens det er lett å forstå at personlige relasjoner til familier, venner og kjente skaper tilhørighet til et sted, er det også viktig å rette søkelyset mot de sosiale og lokalkulturelle kjennetegn ved stedet som bidrar til å forme stedets identitet. Å føle seg hjemme et sted, skriver hun (2015:167), kan ha sterke innslag av sosial tilhørighet som bygger på en form for samhörighet

og likhet fordi det der er folk som ligner en selv (my kind of people), enten ved at de tilhører samme sosioøkonomiske sjikt, eller de deler visse verdier og kulturelle preferanser (ibid). Hun viser til en studie av stedskvalitet og særpreget på Ammerud, der de rettet søkelyset på mot beboernes opplevelse av stedet som et lokalsamfunn med fellesskap og skillelinjer og at «Voksne tilbakeflyttere begrunnet sin tilhørighet til drabantbyen med samhörighet med folk med like holdninger, nemlig en usnobbethet der folk ikke ble vurdert etter materiell statussymboler.» (2015:168). Studien, påpeker Vestby, avdekket bevisste valg om bosetting i miljøer med bestemte lokalkulturelle verdier og holdninger, og flere av informantene knyttet det til hva slags miljø de ønsket at ungene deres skulle vokse opp i - valg som uttrykker en type valgt tilhørighet.

Røe og Sæter (2015:155) knytter dette begrepet til de de kaller biografisk kroppsliggjøring av steder, som skjer gjennom oppveksten og menneskers befatning med oppvekststeder, og kan betraktes som en tilhørighetsfølelse eller tilknytning man ikke nødvendigvis reflekterer over før man er i en flytteprosess. Mennesker, påpeker forfatterne (2015:156), kan ønske å gjenskape sin egen oppvekst og velge seg et sted som i størst mulig grad er i samsvar med en biografisk stedsidentifikasjon, men Røe og Sæter påpeker med referanse til Bourdieu (1984) at man kan også ha et ønske om å skape seg et sted, eller finne sin plass på et sted, som gjenspeiler ens egne ambisjoner om livsstil og posisjon i et sosialt felt: «I en slik identifikasjonsprosess, preget av forutsetninger i form av kulturell kapital, vil (ifølge Røe 2009) opplevelsen av tilhørighet kunne dreie seg om hvorvidt et sted, slik det fremtrer i representasjoner og gjennom observasjoner og praksiserfaringer, har en karakter som gjør at en gruppe potensielle tilflyttere ønsker å bli assosiert med det.» (Ibid).

3.2.4 Mer sammensatte stedsrelasjoner

Ekne Ruud (2015:182) refererer til Giddens som argumenter for at vi er mindre knyttet til det lokale stedet enn tidligere fordi vi er mer mobile. Men andre, påpeker hun, argumenterer for at mobilitet og nye former for sosial interaksjon kan revitalisere betydningen av det lokale stedet. Hun viser (ibid) til Fallov mfl (2013) som mener mobilitet og tilknytning ikke kan ses på som motsetningsfylte kategorier, etter som individers tilknytning til stedet varierer både mellom ulike steder og med ulik grad av røtter og forflytninger i hverdagen.

Ekne Ruud (2015:183) påpeker at på samme tid som stedstilknytning varierer, er sted en dynamisk enhet som stadig er i endring avhengig av folk som bor der, bruken av stedet og

endringer i fysiske egenskaper. Nabolag eller boligområder kan ikke refereres til som statiske fysiske strukturer eller som en meningsstruktur: Stedstilknytning må betraktes som en kontinuerlig prosess relatert både til konteksten i nabolaget og individets livsmønster og livsfaser.

Gunnerud Berg (2016:45) påpeker at fordi mange bor flere steder, for eksempel i ulike perioder av året, og fordi mange har bodd flere steder gjennom livet, opplever mange flere og mer eller mindre samtidige stedstilknytninger (flerstedstilknytning). På grunn av ulike former for mobilitet er det mulig å få informasjon om tidligere bosteder, opprettholde kontakten med dem og også delta i deres sosiale liv, eksempelvis gjennom å lese lokalaviser fra de stedene man har bodd, være aktiv på sosiale medier og fysisk besøke stedene. Flere samtidige flerstedstilknytninger kan ses som et resultat av økende mobile livsstiler. (Ibid).

3.3 Bruk av det teoretiske bakteppet i analysen

I tilnærmingen til datagrunnlaget i denne oppgaven, vil jeg ta utgangspunkt i følgende dimensjoner i teorigrunnlaget å bygge analysen på:

Med utgangspunkt i Agnews stedsbegrep, spør jeg om hans tre dimensjoner ved stedsbegrepet er til stede i måten de tre stedene, Asker, Røyken og Hurum blir beskrevet på i kunnskapsgrunnlaget: *Legges det her større vekt på dimensjonen place as location, fremfor dimensjonen sense of place?*

3.3.1 Hvordan kartlegges tilhørighet?

Dale og Gunnerud Berg (2012:29) påpeker at gjennom en kvantitativ metode får man først og fremst kunnskap om hvor sterk tilknytning/identitet ulike grupper i befolkningen har til ulike steder. Den kvalitative tradisjonen er ifølge forfatterne (ibid) mer opptatt av å finne ut hvordan stedstilknytning- og identifisering dannes og hva den består av. Her legges det vekt på å forstå folks tilknytning til og identifisering med et bestemt sted gjennom å få innsikt i hvilken «mening» stedet har for dem. *Utdypes det i kunnskapsgrunnlaget ulike tilnærminger til hva stedstilknytning- og stedsidentifisering rommer? Eller legges det større vekt på å kartlegge grader av tilhørighet til de ulike nivåene, nærmiljø, kommune, fylke og region?*

Jeg vil undersøke, med utgangspunkt i teorien, om kunnskapsgrunnlaget ser på disse sidene ved tilhørighet: Med referanse til Vestby og det hun skriver om stedets identitet, forstått som særpreg og gitte kvaliteter, og uløselig knyttet til egne stedsidentifiseringer, vil jeg undersøke

om og hvordan innbyggerundersøkelsene løfter frem om det er karaktertrekk og særpreg ved de ulike stedene og regionen som fungerer som identitetsmarkører og som gir grunnlag for følelsen av tilhørighet.

Med meg i analysen av kunnskapsgrunnlaget har jeg med meg at mennesker håndterer flere stedsidentifikasjoner samtidig, gjennom ulike faser av livet, og gjennom at de forholder seg til flere steder samtidig gjennom dagliglivets rutiner. *Har det at stedsfølelsen er blitt mer kompleks og foranderlig vært undersøkt i innbyggerundersøkelsene om tilhørighet?*

Kunnskapsgrunnlaget ser på at innbyggerne i de tre kommunene benytter tjenester og funksjoner og service på tvers av kommunegrensene, *men kobler de denne funksjonelle tilknytningen til den emosjonelle – og en følelse av tilhørighet?*

Vi ser over at ifølge Savage velger mennesker i større grad tilhørighet. Er denne formen for tilhørighet blitt undersøkt i kunnskapsgrunnlaget?

3.3.2 Hvordan kartlegges grunnlag for interkommunal identitet?

Ekspertutvalget (2014:126) peker på i sin delrapport at det vil være lettere å gjennomføre sammenslåinger mellom kommuner som i stor grad opplever å ha interkommunal identitet, enn mellom kommuner som ikke har dette: «Derfor er det viktig at de nye, større kommunene arbeider aktivt for å utvikle en felles identitet, blant annet gjennom å identifisere felles utfordringer, visjoner og mål for framtidig utvikling.»

Jeg vil i analysen av kunnskapsgrunnlaget også se på om det er blitt kartlagt om de tre kommunene deler en interkommunal identitet, samt hvordan denne kan bygges. Jeg vil under gjengi noen hovedtrekk ved det Frisvoll og Almås skriver om interkommunal identitet som grunnlag for kommunesammenslåinger i rapporten *Kommunestruktur mellom fornuft og følelser - Betydningen av tilhørighet og identitet i spørsmål om kommunesammenslutning* (2004).

3.3.3 Identitetens betydning

Frisvoll og Almås (2004) viser til i sin gjennomgang av historikken til kommunesammenslåinger i Norge, at det er effektivitetsargumenter som dominerer. (2004:1)

Men, som forfatterne (2004:2,3) påpeker: «Kommunene, og kanskje særlig distriktskommunene, er kulturelle holdepunkter for menneskene som bor i dem. Kommunen

er i stigende grad med på å holde oppe et lokalt sivil samfunn, og på ulike måter og i ulik grad betyr kommunen altså noe for hvem innbyggerne oppfatter at de er, hvor de kommer fra og hvem de hører sammen med.» (Ibid). Dette danner utgangspunkt for Frisvoll og Almås sin utredning som søker å kartlegge hvilken betydning identitet og tilhørighetsfølelser har i kommunesammenslåingsprosesser, samt hvordan identitet og tilhørighetsfølelse kan bli mulighetsbærere for nye kommunestrukturer (Ibid).

3.3.4 Fundamentet for kommunesammenslåing

Forfatterne (2004:ii) lanserer begrepet interkommunal identitet som fundamentet alle vellykkede kommunesammenslåinger hviler på: «Begrepet viser til at innbyggerne i kommunene som tenkes sammenslått, føler at de er i samme båt. At innbyggerne føler at de hører sammen – til tross for kommunegrensen(e) mellom dem. Slik kan kommuner kategoriseres etter om de er identitetsmessig modne for å slås sammen: «Kommuner som deler en interkommunal identitet er identitetsmessig modne for å slås sammen. Kommuner hvor den interkommunale identiteten er fraværende eller svak, er ikke identitetsmessig modne for å slås sammen». (2004:ii)

3.3.5 Identitetens tre i-er

I sin tilnærming til spørsmålene om hvilken betydning identitet og tilhørighetsfølelser har i kommunesammenslåingsprosesser, samt hvordan identitet og tilhørighetsfølelse kan bli mulighetsbærere for nye kommunestrukturer, redegjør Frisvoll og Almås for det de kaller ”*identitetens tre i-er*” – *identifikasjon, interaksjon og institusjonalisering* - begreper de har hentet fra regionaliseringsteorien fordi de mener det er fruktbart å se kommunesammenslåinger som delprosess i en mer allmenn regionalisering.

3.3.6 Interaksjon

Forfatterne løfter (2014;6) frem interaksjon som gjentatte samhandlingsmønstre - som skaper tilhørighet. Interaksjon, påpeker forfatterne (ibid), er i denne sammenheng en referanse til samhandling mennesker imellom som krever at menneskene må reise. Forfatterne påpeker at befolkningens evne og vilje til mobilitet er i dag større enn før: «Vi reiser oftere enn før, vi reiser lengre – ikke bare for å jobbe, men også for å handle og oppsøke tjenester – og det tar kortere tid å reise en gitt avstand i dag enn før. Befolkningens mobilitet økte gjennom hele det 20. århundret, med det resultat at byenes eller sentrenes ”rekkevidde” har økt (2004:6)

3.3.7 Identifikasjon

Frivoll og Almaas (2004:7) løfter frem at «Identifikasjon viser til grunnmeningen med identitet. Dette er selve kjernen i skillet mellom ”oss” og ”de andre”, og viser til elementer som følelsen av tilhørighet og samhörighet er knyttet til. Gjenkjennbarhet er ett sentralt stikkord her. Elementer som vi kjenner oss igjen i – for eksempel i landskapet i hjembygda eller bygninger i hjembyen – bidrar til å gi en følelse av enhet, tilhørighet og samhörighet.»

Forfatterne (2004:7) velger å kalle elementene som gjenkjennbarheten er knyttet til for *identifikasjonsfyrtårn*: «Identifikasjonsfyrtårnene er symboler og faner som signaliserer tilhørighet og samhörighet med en gruppe mennesker (her; en kommunes innbyggere) og et geografisk område (her; en kommune). Noen slike fyrtårn kan f.eks. ha fått plass i dagens kommunevåpen, andre har fått plass i myter og forestillinger, og dyrkingen av disse anses å være fundamentalt i det å skape og vedlikeholde skillet mellom ”oss” og ”dem”.» (2004:7)

3.3.8 Institusjonalisering

Den siste I- en i identitet, **er institusjonalisering**, skriver forfatterne (2004:8) og handler om prosessene som får en geografisk enhet (her en kommune) til å framstå som noe naturlig hvis eksistens alle tar forgitt – både innbyggerne som bor i kommunen og innbyggerne i andre kommuner. Dannelsen av identitet har en tidsdimensjon, og institusjonaliseringsbegrepet omhandler nettopp denne: «Den daglige samhandlingen som gjentas over tid, skaper en tilhørighetsfølelse med dem man samhandler sammen med – en følelse av å høre sammen til tross for kommunegrensen(e)» (Ibid)

3.3.9 Å bygge interkommunal identitet

Frivoll og Almaas (ibid) påpeker at interkommunal identitet vokser fram som en følge av samhandling (interaksjon) på tvers av kommunegrensen mellom kommunene som tenkes sammenslått. De viser til pendling (reising over kommunegrensen i forbindelse med arbeid, handel og skole) og vellykket interkommunalt samarbeid som eksempler på slik samhandling.

Forfatterne (2004:44) lister opp felles arbeidsmarked og skole som byggere av interkommunal identitet, samt felles institusjoner som lokalaviser, kulturhus, idrettslag/fotballag, og påpeker viktige årsaker til dette:

«For det første stimulerer institusjoner som kulturhus og idrettslag/fotballag o.l. til felles sosialt samkvem på tvers av kommunegrensa. For det andre er disse institusjonene fyrtårn (synlige symbol) som innbyggernes identifikasjon kretser rundt. For det tredje bidrar slike institusjoner til å bygge forståelsene av at kommunenes innbyggere er i samme båt. Media står etter vår oppfatning i en særstilling her. Lokalaviser er viktige byggere av interkommunal identitet fordi de på mange måter fastsetter innbyggernes oppfatning av den politiske dagsordenen. Saker som står i lokalavisene, står i avisa nettopp fordi de oppfattes som relevante for avisas nedslagsområde. Slik blir kommunepolitikken i en kommune spredd til nabokommunene. At leserne ser at nabokommunen og ens egen kommune har de samme utfordringene, burde stimulere til at følelsen av at ”vi er alle i samme båt” styrkes». (2004:44,45)

Forfatterne (2004:47,48) spør hvordan identitet og tilhørighet kan bli en mulighetsbærer for en ny kommunestruktur. De understreker at «For det første må utrederne og beslutningstakerne faktisk ta inn over seg at innbyggernes identitet og tilhørighet spiller en viktig rolle i sammenslåingsprosessene. Dernest må utredningen, som beslutningen om å sette i gang med en sammenslutning bygger på, kartlegge innbyggernes identitetsmessige orientering og finne ut om den interkommunale identiteten er sterk nok til at det kan være hensiktsmessig å gå videre med en sammenslåingsprosess». Om de tre kommunene Asker, Røyken og Hurum deler en interkommunal identitet, og hvordan dette er kartlagt i kunnskapsgrunnlaget vil være et viktig spørsmål å stille både i dokumentstudiet og i intervjuene med ordførerne i de tre kommunene.

4 Metode og datagrunnlag

4.1 Innledning

Jeg har i teorikapittelet redegjort for en forståelse av sted som en kontekst eller setting, samt Masseys relasjonelle stedsbegrep. Disse stedsforståelsene innebærer ifølge Gunnerud berg et al (2012:16) noen metodiske og metodologiske utfordringer i utforskning av stedlige prosesser: «Vi må gripe hvordan rom og sted bidrar til produksjon av lokale sosiokulturelle landskap på sosialt differensierte måter. Sted og landskap må forstås som «medaktører» i sosiokulturelt liv. Men hvordan kan vi studere det stedlige når flyktighet faktisk preger mye hverdagsliv? Og hvordan kan vi gripe kompleksiteten i stedlige prosesser når orden og uorden er tilstede samtidig?» (2012:16).

Et spørsmål Gunnerud Berg et al (2012:10) stiller, er hvordan de metodiske innretningene vi velger, bidrar til å skape steder: «Studenter, forskere eller andre som utfører stedsanalyser, bidrar til ulike former for kunnskap om stedet. Denne kunnskapen er igjen med på å konstruere stedet; den påvirker hvordan det erfares og fortolkes». (2012:10). Forfatterne (ibid) påpeker at å se metoder som performative innebærer at blikket må rettes mot metodenes produktivitet, mot det de skaper: Forskningen deltar i endring av den verden og de stedene den har som mål å undersøke. (2012:10).

Under vil jeg presentere oppgavens metodiske tilnærming, og beskrive hvordan jeg søker å besvare oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål gjennom en dokumentstudie, supplert med intervjuer av ordførerne i de tre kommunene. Jeg vil presentere datagrunnlaget og hvordan analysen skal gjennomføres, samt avslutningsvis gi noen etiske refleksjoner.

4.2 Valg av metode

Ettersom denne oppgavens problemstilling er å studere kunnskapsgrunnlaget for en beslutningsprosess om kommunesammenslåing, vil den metodiske utfordringen være å få tilgang til dette kunnskapsgrunnlaget og kunne vurdere det kritisk. Kunnskapsgrunnlaget består i stor grad består av skriftlige kilder av ulik art, og dermed gir valget av metodiske hovedtilnærming nærmest seg selv. Hovedmetoden i denne oppgaven er en dokumenstudie av de viktigste dokumenter som har dannet grunnlaget for beslutningen om sammenslåing mellom de tre kommunene Asker, Røyken og Hurum. I tillegg er det gjennomført intervjuer med ordførerne i de tre kommunene for å få deres vurderinger av hvilken vekt dette

kunnskapsgrunnlaget er tillagt i beslutningsprosessen. Til grunn for beslutningsprosessen er det også avholdt en folkeavstemning i den ene kommunen, intervjuundersøkelser i to av kommunene, samt folkemøter og ulike medvirkningstiltak.

Johannesen et al (2016:99) refererer til Grønmos (2004) omtale av dokumentanalyse som en type kvalitativ innholdsanalyse der forskeren samler inn data som analyseres for å få frem viktige sammenhenger og relevant informasjon om det eller de forholdene i samfunnet vi ønsker å studere.

Johannesen et al (ibid) påpeker at dokumenter brukt i forskningssammenheng er beretninger som ikke er generert av forskerens egeninnsats, men er overlevert materiale fra en situasjon i fortiden. De gir oss informasjon om et saksforhold nedtegnet på et spesielt tidspunkt og et spesielt sted, ofte med tanke på spesifikke lesere. Forfatterne (2016:99) påpeker videre at dokumentene sier noe om forfatterne, deres virkelighetsforståelse, samt meninger og faktabeskrivelser som forfatterne ønsker å presentere.

Primærkilder i datainnsamlingen består av rapporter og utredninger, kommunale notater og saksfremlegg, intensjonsavtalen om sammenslåing, resultater av folkeavstemning i Hurum, og resultater av intervjuundersøkelser i Røyken og Asker som ble utarbeidet i prosessen frem mot vedtak om kommunesammenslåing. Av type dokumenter, refererer Johannesen et al (2016:99) til primærkilder som «øyevitneskildring fra individer med erfaring fra de forholdene i samfunnet vi ønsker å studere. Dokumentet bygger ikke på andre kilder, men er den eldste bevare kilden til en begivenhet og den som ligger nærmest begivenheten i tid.» (2016:99,100).

Johannesen et al (2016:100) påpeker at valgt faglitteratur må vurderes etter den konteksten de er skrevet i, det vil si når faglitteraturen er skrevet og hvem som er målgruppe.

Kunnskapsgrunnlaget som dannet bakgrunnen for vedtak om kommunesammenslåing av Asker, Røyken og Hurum er utarbeidet innenfor en spesifikk tidsperiode, fra det tidspunkt de seks kommunene startet samtaler om mulig sammenslåing og frem til våren 2016. De er utarbeidet på oppdrag fra kommunene, både alle seks samlet, og kun de tre som til slutt vedtok å slå seg sammen. Rapportene har dannet utgangspunkt for kommunale temanotater til diskusjon innenfor ulike temaer, blant annet lokaldemokrati, nærhet og identitet, samt saksfremlegg. Alle dokumenter som hører inn under kunnskapsgrunnlaget er gjort tilgjengelig på kommunenes hjemmesider etter hvert som de er blitt ferdigstilt. Dette er det

kunnskapsgrunnlag som de tre kommunene har forholdt seg til i prosessen frem mot vedtak om kommunesammenslåing, og som jeg derfor mener er relevant å bruke som grunnlag for analyse ut fra de forskningsspørsmål jeg stiller i oppgaven.

4.3 Dokumentanalysen

De sentrale dokumenter analysen bygger på, er for det første en rekke rapporter og utredninger gjennomført av analyse- og forskningsinstitutter på bestilling fra kommunene.

For det andre er det kommunale notater, samt saksfremlegg til politisk behandling og beslutninger i politiske organer som har vært interessante dokumenter i disse prosessene.

For det tredje er det resultater fra folkeavstemning, innspill fra folkemøter, involveringstiltak rettet mot ungdom, og to intervjuundersøkelser. Disse kildene er med og danner grunnlag for intervjuene av ordførerne i de tre kommunene.

Samtlige kategorier dokumenter har status som primærkilder ettersom de utgjør viktige deler av kunnskapsgrunnlaget som kommunene har brukt når de skulle fatte sine beslutninger om kommunesammenslåing. Jeg skal omtale de viktigste dokumentene nedenfor.

4.3.1 Rapporter og utredninger

Agenda Kaupang ferdigstilte 5. oktober 2015 rapporten med tittelen *Asker, Bærum, Røyken, Hurum, Lier og Hole kommuner - konsekvenser og muligheter ved alternativ kommunestruktur* på oppdrag av Bærum kommune på vegne av samtlige kommuner som innledet en nabopratt om sammenslåing i 2014: Asker, Bærum, Røyken, Hurum, Lier og Hole kommune. Rapporten er utarbeidet i samarbeid med Jørund Nilsen (eget selskap), Menon Business Economics og Vivento. Utredningen baserer seg på offentlig statistikk fra SSB, datamateriale utviklet av utredningsmiljøene, plan- og analysedokumenter fra kommunene og andre aktører i regionen og tidligere utredningsarbeider som berører problemstillinger knyttet til kommunestruktur og organiseringen i Hovedstadsområdet. Videre baserer utredningen seg på om lag 35 telefonintervjuer og en halv dags samling med planansvarlige i de seks kommunene. Rapporten retter mest oppmerksomhet mot kommunenes rolle som samfunnsutvikler, og ser på fem ulike sammenslåingsalternativer.

Hensikten med utredningen er ifølge Agenda Kaupang (2015:18) å belyse mulighetsrommet som kan ligge for de seks kommunene ved en endret kommunestruktur, i lys av kommunenes

rolle som samfunnsutviklere, tjenesteprodusent/myndighetsutøver og lokaldemokratisk arena. Agenda Kaupang påpeker at utredningen skal gi kunnskapsgrunnlag for kommunenes egne vurderinger og beslutninger, og ikke gi råd om valg av løsning eller trekke konklusjoner.

Deloitte og Telemarkforskning ferdigstilte 9. mai 2016 rapporten *Asker, Røyken og Hurum – Utredning om sammenslåing* på oppdrag av de tre kommunene, og utredet spørsmålet om kommunesammenslåing for disse tre kommunene. Ifølge oppdragstager er rapporten i hovedsak dokumentstudium, supplert med samtaler med sentrale personer i administrasjonen i de tre kommunene. Rapporten inneholder en vurdering av muligheter og konsekvenser ved sammenslåing for lokaldemokratiet, funksjonelt samfunnsutviklingsområde og tjenesteproduksjon, samt nye oppgaver til større kommuner.

Trøndelag Forskning og Utvikling (heretter TFoU) gjennomførte våren 2015 en innbyggerundersøkelse i form av en strukturert utvalgsundersøkelse på oppdrag av kommunene i utredningsregionen, Bærum, Asker, Lier, Røyken, Hurum og Hole. Resultatene inngikk i rapporten *Innbyggerundersøkelse om dagens og fremtidens kommune - TFoU-rapport 2015:10* og er en analyse av innbyggernes bruk av kommunale tjenester og andre tilbud i kommunen, tilhørighet til kommunen og deres holdninger til fremtidig kommunestruktur. I utarbeidelse av rapporten, samarbeidet TFoU med Norfakta Markedsanalyse AS, som utførte selve spørreundersøkelsen i perioden 12. mai, 2015 - 5. juni 2015. Norfakta AS intervjuet 6600 innbyggere og det er deres svar som ligger til grunn for rapportens resultater. I tillegg har førsteamanuensis Pål E. Martinussen ved NTNU bidratt med kvalitetssikring av sluttrapport. Arne Moe ved TFoU har vært prosjektleder. TFoU påpeker at undersøkelsens omfang er så stort at resultatene er representative for befolkningen i alle de seks kommunene.

TFoU (2015:1) innleder sin rapport og analyse med å beskrive sitt oppdrag:

«Innbyggerundersøkelsen skal inngå som grunnlag for beslutninger og videre arbeid med kommunereformen i hver enkelt kommune. Innbyggerundersøkelsen skal gjennomføres med sikte på kartlegging av følgende: (a) Lokal og regional tilhørighet, (b) innbyggers atferd og reisemønster knyttet til f.eks arbeid, skole, barnehage, fritid, kultur, idrett, innkjøp mv. og (c) holdninger til alternativer for fremtidig kommunestruktur.» De påpeker at oppdragskommunene sikkert vil tolke resultater i lys av lokal og regional historikk – som opplagt er en viktig del av bildet (ibid).

4.3.2 Kommunale notater

Rådmannen i Hurum utarbeidet i april 2016 et notat som inneholdt en beskrivelse av de tre alternativene Hurum vurderte i prosessen frem mot vedtak om sammenslåing:

- Hurum alene-alternativet: Hurum kommune slår seg ikke sammen med andre kommuner.
- Fjordbyalternativet: Hurum kommune kan skape en ny kommune med Drammen, Svelvik og eventuelle andre kommuner i Drammensområdet.
- Vestfjordalternativet: Hurum kommune kan skape en ny kommune med kommunene Røyken og Asker.

Det ble 12. mai 2016 ferdigstilt et utkast til *Politisk plattform for ny kommune*, der alternativet å slå seg sammen med Drammen, Svelvik, evt. Nedre Eiker, Øvre Eiker og Svelvik ble utredet.

Som en del av kommunereformarbeidet i Asker kommune utarbeidet rådmannen i mai 2016 et notat som tok utgangspunkt i at Asker kommune ikke slår seg sammen med noen av nabokommunene, men fortsetter som egen kommune. Notatet vurderer hvordan Asker kommune ivaretar sine roller som samfunnsutvikler, tjenesteprodusent, lokaldemokratisk arena og myndighetsutøver; i dag og i fremtiden: *Kommunereformen – vurdering av alternativet Asker kommune fortsetter som egen kommune*.

Agenda Kaupangs rapport har dannet grunnlag for temanotater utarbeidet i de tre kommunene som omhandler *lokal identitet og demokrati, næringsliv og næringsutvikling, areal transport og miljø, nye oppgaver og forholdet til stat og folkevalgte regioner*. Disse notatene er ikke nye utredninger, men inkluderer i tillegg til Agenda Kaupangs rapport, dokumenter som presenterer Stortingets og regjeringens mål og forventninger til kommunereformen. De nevnte fire notatene er utarbeidet av kommunene selv. Temanotatene *Samfunnsmessige vurderinger* og *Virksomhetsøkonomiske konsekvenser* er utarbeidet av Price Waterhouse Coopers AS (PWC) i et felles oppdrag fra kommunene Asker, Bærum, Røyken og Hurum.

4.3.3 Kommunale saksfremlegg

For Røyken kommune har jeg brukt følgende kommunale saksfremlegg som bakteppe for min analyse av kunnskapsgrunnlaget:

- Sak behandlet i kommunestyret 01.10.2015: Kommunereformen - resultat innbyggerundersøkelsen

- Sak behandlet i formannskapet 19.05.2016: Intensjonsavtale om sammenslåing – vedtak om høring.
- Sak i formannskapet 02.06.2016: Kommunereformen sluttbehandling
- Sak behandlet i kommunestyret 16.06.2016: Vedtak om kommunesammenslåing

For Asker kommune har jeg brukt som bakgrunn for analysen av kunnskapsgrunnlaget følgende politiske saksfremlegg:

- Sak behandlet i kommunestyret 10.05.2016: Innbyggerforslag – folkeavstemning om kommunesammenslåing og Tematimen: Kommunereformen – Resultater fra innbyggerundersøkelsen
- Sak behandlet i Kommunestyret 14.06.2016: Kommunereformen i Asker sluttbehandling

For Hurum kommune anser jeg følgende saksfremlegg som relevante som bakgrunn for analysen av kunnskapsgrunnlaget:

- Sak behandlet i formannskapet 03.11 2015 i Hurum: Vedtak om å opprette et utvalg, med representanter fra alle partier, som skal forberede til folkeavstemning og innstille til vedtak for Hurum kommune sitt valg innen juni 2016.
- Sak behandlet i kommunestyret 21. juni 2016: Vedtak om sammenslåing

4.3.4 Intensjonsavtalen

Politisk forhandlingsutvalg, med representanter fra alle de tre kommunene, forhandlet fram en intensjonsavtale om sammenslåing og signerte denne 12. mai. I etterkant av dette, lå intensjonsvalen ute til åpen høring. Avtalen var del av den politiske prosessen frem mot vedtak om sammenslåing i de tre kommunenes kommunestyre. Intensjonsavtalen legger grunnlag for etableringen av ny kommune, og beskriver hva den nye kommunen kan oppnå i fellesskap, samt gir føringer for viktige politiske områder.

Jeg vil bruke denne avtalen som grunnlag for min analyse, med særlig vekt på det som står i avtalen om vilkår for lokaldemokratiet i den nye kommunen.

4.4 Innbyggermedvirkning

4.4.1 Folkemøter

I alle tre kommunene ble det våren 2016 arrangert folkemøter, som også er med å utgjøre kunnskapsgrunnlaget for vedtak om sammenslåing av de tre kommunene.

Røyken kommune hadde selv ansvar for gjennomføringen av sine folkemøter, som i april 2016 ble arrangert i de store tettstedene i Røyken: Slemmestad, Midtbygda, Spikkestad og Åros.

Hurum kommune sto også selv ansvarlig for sine folkemøter, som ble arrangert i april 2016 i tettstedene Kana, Tofte og Sætre.

Deloitte og Telemarksforskning bistod vinteren 2016 Asker kommune i planleggingen, organiseringen og gjennomføringen av tre folkemøter i Asker i forbindelse med kommunes innbyggerinvolvering i kommunereformarbeidet. Folkemøtene ble arrangert på Holmen, Heggedal og i Asker sentrum. Folkemøtene ble gjennomført som gruppediskusjoner rundt ulike sammenslåingsalternativer, samt at deltagerne ga innspill til temaene: *Areal, transport og miljø, Tjenester og tjenesteutvikling, Næringsliv og næringsutvikling og Lokaldemokrati, nærhet og tilhørighet.*

Deloitte og Telemarksforskning utarbeidet på bakgrunn av folkemøtene rapporten *Asker – alene eller sammen? Innspill fra folkemøter om kommunereformen i Asker sentrum, Heggedal og Holmen*, ferdigstilt 4. mars 2016. I tillegg inviterte Asker kommune innbyggerne til å gi innspill til kommunereformen via en egen «innspill-knapp» på kommunens hjemmeside.

4.4.2 Involvering av de unge

Asker-konferansen ble arrangert i Asker rådhus 8.-9. mars 2016. Konferansen var en involveringsarena for ungdom fra Asker, Bærum, Røyken og Hurum i forbindelse med arbeidet med kommunereformen. Konferansen skulle gi deltakerne mulighet til å drøfte temaer som er viktig for at de unges interesser blir ivaretatt i fremtidens kommune, på kort og lang sikt. Resultatet av arbeidet ungdommene gjennomførte i løpet av konferansen, ble dokumentert i en resolusjon med konkrete forslag som ble overlevert til de folkevalgte i de fire kommunene, og som er med å danne grunnlag for intervjuene med ordførerne.

4.4.3 Folkeavstemning

Mandag 09.05.2016 ble det avholdt en rådgivende folkeavstemning om fremtidig kommunestruktur for Hurum kommune. Innbyggerne i Hurum ble bedt om å svare på spørsmålene:

- Skal Hurum kommune slå seg sammen med andre kommuner?
- Om Hurum kommune skal slå seg sammen med andre kommuner, hvilken retning ønsker du at vi skal gå?

Velgerne kunne krysse av for alternativene: VESTFJORDEN (Hurum, Røyken og Asker), FJORDBYEN (Hurum, Drammen, Svelvik m.fl.) og VET IKKE.

Det er 9413 innbyggere i Hurum, og av disse er 7563 stemmeberettigede. Alle som fylte 16 år innen utgangen av 2016 hadde stemmerett ved denne folkeavstemningen. Totalt ble det avgitt 2778 stemmer, som ga en valgoppslutning på 36,73%. Totalt ble retningsvalget: 1814 stemmer for VESTFJORDEN (65,39 %) 290 stemmer for FJORDBYEN (10,44 %) 674 stemmer for VET IKKE (24,26 %)

4.4.4 Intervjuundersøkelser i Asker og Røyken

Det ble ikke avholdt folkeavstemninger i Asker og Røyken, men Epinion Norge AS gjennomførte våren 2016 en intervjuundersøkelse i Asker, Bærum og Røyken på oppdrag av nevnte kommuner. Epinion innledet sin rapport, som ble offentliggjort 13. mai 2016, med at innbyggerundersøkelsen tok sikte på å kartlegge innbyggernes holdninger til alternativ kommunestruktur, samt deres synspunkter på aktuelle retningsvalg for sammenslåing. Undersøkelsen ble gjennomført som en strukturert utvalgsundersøkelse. Metode for datainnsamlingen var telefonintervju.

I Asker deltok 2054 innbyggere i undersøkelsen. Resultatet viste at 22 prosent ønsket sammenslåing med Røyken og Hurum. Flertallet ville forbli selvstendig kommune, deretter kom alternativet med sammenslåing med Bærum

I Røyken ble 808 innbyggere intervjuet som del av undersøkelsen. Når det gjaldt fremtidig kommunestruktur oppga 48 prosent at de mente at Asker, Røyken og Hurum skulle slå seg sammen.

4.5 Kvalitative intervjuer med ordførerne

4.5.1 Valg av informanter

I denne oppgaven benytter jeg dokumentanalyse i kombinasjon med intervjuer av ordførerne i de tre kommunene, Asker, Røyken og Hurum, gjennomført i mai 2017. Hensikten med intervjuene er å forsøke å tegne et så utfyllende bilde som mulig at hvordan spørsmål om identitet og tilhørighet er blitt kartlagt i kunnskapsgrunnlaget som de tre kommunene forholdt seg til, samt hvordan resultatene har hatt innflytelse på endelig vedtak om sammenslåing. Jeg valgte ordførerne som informanter på bakgrunn av deres sentrale roller i prosessen og fordi de sitter med førstehåndskunnskap om prosessen om sammenslåing av de tre kommunene. Ordførerne i Asker og Hurum har fungert som ordførere i de to kommunene under hele perioden med kommunereformarbeidet, og sitter fremdeles som ordførere i dag våren 2017. Ordfører i Røyken kommune har hatt vervet siden oktober 2015.

4.5.2 Intervjuenes form

Formen på intervjuet var et halvstrukturert samtaleintervju, der en intervjuguide (vedlegg nr.1) dannet utgangspunkt for samtalen. Spørsmålene i intervjuguiden ble sendt til ordførerne i forkant av intervjuet. Målet med de halvstrukturert intervjuene var å gi informantene tid til å reflektere over begrunnelser for oppdragene gitt til institusjonene som utarbeidet kunnskapsgrunnlaget, samt mulighet til å reflektere over om det finnes grunnlag for å bygge en felles identitet for den nye kommune, og vilkår for lokaldemokratiet i en ny kommune. Jeg stiller i intervjuene spørsmål om på hvilken det som fremkom i kunnskapsgrunnlaget om identitet og tilhørighet påvirket vedtak om sammenslåing. Som innledning til intervjuet, ba jeg informantene selv sette ord på hva de legger i begrepet identitet.

4.6 Analysearbeidet

4.6.1 Analysens oppbygging

Jeg vil dele opp analysekapittelet i seks deler, og bruke som tilnærming for å besvare det første forskningsspørsmålet, dimensjoner som er hentet fra det teoretiske rammeverket, som omhandler stedbegrepet, samt perspektiver knyttet til tilhørighet: valgt tilhørighet og sammensatte stedsrelasjoner. Videre vil jeg analyse kunnskapsgrunnlaget med utgangspunkt i forskningsspørsmålet som omhandler om det er blitt kartlagt om det finnes noe grunnlag for

en interkommunal identitet mellom de tre kommunene. Avslutningsvis i analysen av dokumentene, som utgjør kunnskapsgrunnlaget, vil jeg analysere materialet med utgangspunkt i spørsmålet om hvordan er vilkår for lokaldemokratiet blitt kartlagt som ramme for fellesskap og tilhørighet i den nye kommunen.

Del seks vil være en presentasjon av intervjuene gjennomført med ordførerne i de tre kommunene.

4.6.2 Pålitelighet og troverdighet

Johannesen et al (2016:230) refererer til Guba og Lincoln (1985,1989) som mener kvalitative undersøkelser må vurderes på en annen måte enn kvantitative undersøkelser, og de opererer med bl.a. begrepene pålitelighet og troverdighet som mål på kvalitet i kvalitative undersøkelsesopplegg. Forfatterne (2016:231) påpeker at forskeren kan styrke påliteligheten ved å gi leseren en inngående beskrivelse av konteksten og en åpen og detaljert framstilling av framgangsmåten under hele forskningsprosessen. Validitet i kvalitative undersøkelser, skriver Johannesen et al (2016:231) dreier seg om i hvilken grad forskerens fremgangsmåte og funn på riktig måte reflekterer formålet med studien og representerer virkeligheten.

Over har jeg redegjort for hvilke data som er hentet inn og hvorfor jeg bruker dem som grunnlag i analysen. Som jeg nevnte over, må rapportene og utredningene jeg analyserer, settes inn i den kontekst de er skrevet i for å kunne vurdere deres troverdighet. Her er det kommunereformen som bakgrunn og konsekvenser og muligheter ved ny kommunestruktur som har vært bestillingen fra kommunene i utredningsregionen. Kunnskapsgrunnlaget som ble utarbeidet, skulle danne bakgrunn for det politiske vedtaket om ny kommunestruktur i juni 2016. Jeg har redegjort for det datagrunnlag som oppdragstagerne har basert sine utredninger og analyser på, og i min analyse av disse utredningene vil jeg se rapportene i lys av hverandre for å kunne vurdere om de gir nok informasjon til å besvare mine forskningsspørsmål.

De kommunale notater og saksfremlegg ser jeg som hensiktsmessig å bruke som bakgrunn fordi de kan gi informasjon om hvordan kommunene har brukt kunnskapsgrunnlaget i sitt arbeid i prosessen frem mot vedtak om kommunesammenslåing, Dette vil kunne bidra til å gi svar på mitt forskningsspørsmål om hvordan det som fremkommer i kunnskapsgrunnlaget om stedsidentifisering og tilhørighet har hatt betydning for vedtaket om sammenslåing.

4.6.3 Etiske refleksjoner

Ved intervjuundersøkelser er en viktig rettesnor for forskeren å behandle den intervjuede og den informasjon som er kommet frem med respekt. Johannesen et al (2016:85) understreker dette med å referere til de forskningsetiske retningslinjer vedtatt av Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora, og som bl.a. omhandler hensynet forskeren må ta til informantens rett til selvbestemmelse og autonomi, samt forskerens plikt til å respektere informantens privatliv.

I forkant av intervjuene med ordførerne i de tre kommunene, har de signert et samtykkeskjema (vedlegg 2), som beskriver oppgavens tema. Jeg har i samtale med informantene redegjort for hva som er hensikten med intervjuene og hvorfor de som ordførere er valgt ut som informanter. Informantene er blitt informert om at de på et hvilket som helst tidspunkt kan trekke seg som deltagere i undersøkelsen, uten å måtte oppgi noen begrunnelse for dette.

Under to av intervjuene benyttet jeg etter samtykke fra informantene diktafon. Intervjuene ble i etterkant skrevet ut og sendt til informantene slik at de kunne sjekke at deres uttalelser ble gjengitt korrekt. Dette for å styrke troverdigheten i datamaterialet.

Ordførerne i de tre kommunene blir ikke navngitt i oppgaven, og deres uttalelser i oppgaven blir gjengitt med referanse til at de representerer kommune A, B, eller C. Når utvalget er så lite, og det i oppgaven blir spesifisert at det er ordførere i Asker, Røyken og Hurum som blir intervjuet, vil de kunne identifiseres indirekte. Dette har jeg informert ordførerne om i forkant av intervjuet, og hatt med meg som et viktig hensyn å ta i presentasjonen av deres uttalelser. Ordførerne er blitt informert om at oppgaven vil bli lagt ut på munin.no.

Jeg har i mitt arbeid hatt som rettesnor de etiske prinsipper, som beskrevet hos Johannesen et al (2016:83), og har i oppgaven tatt hensyn til de etiske problemstillinger som kan oppstå når forskningen direkte berører mennesker gjennom intervjuer.

5 Funn og analyse

5.1 Muligheter ved sammenslåing

Agenda Kaupang sitt oppdrag har vært å belyse mulighetene som ligger for de seks kommunene i utredningsregionen i lys av kommunenes rolle som samfunnsutviklere, tjenesteprodusent og lokaldemokratisk arena. Deloitte/Telemarkforskning har belyst muligheter og konsekvenser for de samme områdene ved sammenslåing av Asker, Hurum og Røyken.

Deloitte rapporten (2016:6) påpeker kommunene leverer gode tjenester i dag, men er avhengig av samarbeid for å løse mange av de lovpålagte tjenestene. Rapporten påpeker (2016:6) at Asker har et innbyggergrunnlag som tilsier at kommunestørrelse isolert sett ikke er en nødvendig driver for sammenslåing med andre kommuner når vi tar utgangspunkt i de oppgavene kommunene har ansvaret for per i dag, men rapporten påpeker at det likevel er flere forhold som tilsier at det er riktig at også Asker er del av de pågående drøftingene rundt fremtidig kommunestruktur på bakgrunn av kommunenes muligheter for å ivareta spesialiserte oppgaver og de nye oppgavene som regjeringen ønsker å overføre til kommunene.

Deloitte/Telemarkforskning (2016:7) påpeker at Røyken også ligger over anbefalt størrelse for hva kommuner bør være for å klare å levere dagens oppgaver, men at behovet for spiss- og spesialistkompetanse, større muligheter for kompetanseutvikling, samt et kommende generasjonsskifte i organisasjonen gjør at Røyken kan tjene på en sammenslåing til et større fagmiljø.

Deloitte/Telemarkforskning viser til at Hurum opplever selv at kommunen er sårbar på flere områder, spesielt innenfor kapasitet og kompetanse. Deloitte/Telemarkforskning (2016:16) påpeker: «Kommunen må i dag samarbeide med andre for å levere en rekke tjenester. I samarbeidene er kommunen gjerne en liten part med mindre innflytelse enn de skulle ønske».

I et helhetlig perspektiv, påpeker Deloitte/Telemarkforskning (2016:8), at utredningen viser at Asker, Røyken og Hurum både vil kunne løse utfordringer og vil få større muligheter som én kommune sammenlignet med å fortsette som tre kommuner, spesielt på lengre sikt. I rapporten vises det til at om man vurderer kommunene opp mot kriterier for god kommunestruktur; tilstrekkelig kapasitet, relevant kompetanse og effektiv tjenesteproduksjon, vil en ny kommune kunne tjene mer enn den taper ved sammenslåing.

5.1.1 Oppsummering

Denne delen av Deloitte/Telemarkforsknings rapport er en utredning av muligheter og konsekvenser av sammenslåing, med tjenesteproduksjon, næringsutvikling og funksjonelt samfunnsutviklingsområde i fokus. Beskrivelsen går inn under Agnews dimensjon place as location, men vi skal se om dette bildet endrer seg når vi går mer i dybden av datagrunnlaget og analyserer det med utgangspunkt i spørsmålet om hvordan stedsidentifisering og tilhørighet, vilkår for interkommunal identitet og lokaldemokrati er blitt kartlagt i utarbeidelsen av kunnskapsgrunnlaget.

5.2 Identitet og tilhørighet

Folkeavstemningen i Hurum 9. mai, 2016, vekket følgende reaksjon i form av et leserbrev i Røyken og Hurum Avis 15. juni, 2016, og uttrykker godt tema for denne oppgaven; å undersøke på hvilken måte spørsmålet om identitet og tilhørighet har vært håndtert i kunnskapsgrunnlaget for vedtak om sammenslåing:

«Har akseptert valget nå, men resultatet er fortsatt et stort mysterium. Både ordfører og formannen i Asker Høyre har i sin argumentasjon at motstanderne av sammenslåing baserer seg på følelser, og har mangelfulle kunnskaper om hva dette handler om. Utrolig arrogant sagt, og vanskelig å akseptere at dette er våre nye folkevalgte. De viser til at de faglige rådene fra konsulentselskapene tydelig viser at det vil være til det beste å slå seg sammen. Beste? Klart de fleste av disse faglige rådene var basert på økonomiske formler og ikke følelser.»⁹

I etterkant av vedtak om sammenslåing, løftet lokalavisen for Asker og Bærum, Budstikka, frem delte meninger om nye Asker som toppsak i avisen 22. februar 2017: «Asker får både navnet, rådhuset og rådmannen i den nye storkommunen. Det møter blandede reaksjoner i Røyken og Hurum.» Budstikka refererer til intervjuer med innbyggere i Røyken og Hurum som uttrykker bekymring for at de mindre lokale stedene skal bli glemt.¹⁰ Her løftes identitet

⁹ Leserbrev i Røyken og Hurum Avis, 15. mai, 2016.

<https://www.rha.no/debatt/kommunereform/kommunesammenslaing/farvel-til-buskerud-og-drammen/o/5-70-35152> Lastet ned 15. mai, 2017.

¹⁰ Sak i Budstikka 22.02.2017. Papirutgaven. <https://www.budstikka.no/nye-asker/kommunesammenslaing/politikk/nye-asker-far-alt-til-delte-meninger-i-royken-og-hurum/s/5-55-443578> Lastet ned 11. mai, 2017.

og tilhørighet til de lokale stedene frem som et tema som vekker engasjement. Under skal jeg se på hvordan dette temaet er blitt undersøkt i TFoU sin innbyggerundersøkelse.

5.2.1 Identitet og tilhørighet i innbyggerundersøkelsen

TFoU (2015:1) innleder sin rapport og analyse med å beskrive sitt oppdrag:

«Innbyggerundersøkelsen skal inngå som grunnlag for beslutninger og videre arbeid med kommunereformen i hver enkelt kommune. Innbyggerundersøkelsen skal gjennomføres med sikte på kartlegging av følgende: (a) Lokal og regional tilhørighet, (b) innbyggers atferd og reisemønster knyttet til f.eks arbeid, skole, barnehage, fritid, kultur, idrett, innkjøp mv. og (c) holdninger til alternativer for fremtidig kommunestruktur.»

TFoU (2015:1) viser til Ekspertutvalgets anbefaling som bakgrunn for innbyggerundersøkelsens tema og analyseresultater: «Innbyggernes preferanser er viktige i reformarbeidet og her vil engasjement og preferanser gjerne avvike fra skillelinjer blant beslutningstakere. Politikere på nasjonalt nivå - enten man er tilhengere eller motstandere av kommunesammenslåing- fremfører i stor grad argumenter knyttet til for eksempel økonomi, tjenestekvalitet, synergier, etc. Også innbyggere er opptatt av dette, men her vil forhold som identitet og (mangel på) engasjement være en del av bildet. Slike preferanser varierer gjerne mellom ulike demografiske og geografiske grupperinger. Innbyggerundersøkelser kan derfor gi viktig innsikt til kommunene i deres arbeid med reformen.»

Her kan det se ut til at TFoU har tatt innover seg hensynet som må tas til spørsmål rundt identitet og tilhørighet ved vurderinger av kommunesammenslåinger, og vi skal se på hvordan de undersøker disse spørsmålene.

5.2.2 Demografiske variasjoner

TFoU (2015:2) påpeker at deres undersøkelse avdekker flere interessante demografiske variasjoner i analysene, og innleder til undersøkelsen med å gi en bakgrunn for enkelte sentrale funn fra tidligere forskning:

De (ibid) løfter frem at alder kan ha betydning for holdninger til kommunesammenslåing, og at unge og eldre har naturlig nok ulik historikk og derfor ulik identitetsfølelse knyttet til kommunen. TFoU (ibid) påpeker at «holdninger vil være preget av at innbyggerne anvender ulike tjenester i ulike livsfaser (barnehage, skole, aldershjem, etc)». De (2015:2) løfter også frem at enkelte forskere har funnet at utdanning har betydning for holdninger til

kommunesammenslåinger, ved at høyutdannede i større grad vektlegger «rasjonelle/funksjonelle» argumenter enn andre. Dette er imidlertid omdiskutert, påpeker TFoU med referanse til Monkerud/Sørensen (2013) som finner små sammenhenger mellom utdanning og vurdering av kommunale tjenester.

TFoU (2015:2,3) viser også til tidligere forskning som påpeker at sektortilhørighet kan ha betydning for holdninger til kommunesammenslåing (hvorvidt innbyggere jobber i privat eller offentlig sektor), men understreker at tidligere forskning her ikke gir entydige svar.

5.2.3 Tilhørighet til de ulike nivåene

I undersøkelsen ble innbyggerne ble spurt om deres opplevelse av tilhørighet til nærmiljøet, kommunen, fylke og region (vedlegg 3). Når det gjelder tilhørighet til nærmiljøet, viser resultatene ifølge TFoU (2015:8), at 60-73 prosent opplever tilhørigheten til nærmiljøet som sterk. TFoU (ibid) påpeker at det er relativt små variasjoner mellom kommunene, men at Røyken skiller seg noe ut med lavere tilhørighet til nærmiljø enn andre.

TFoU har også undersøkt tilhørighet til kommunen (vedlegg 4). Resultatene viser ifølge TFoU (2015:9) at majoriteten av innbyggerne føler svært eller ganske stor tilhørighet til hjemkommunen, men et stort mindretall er relativt «lunkne».

5.2.4 Demografiske variasjoner

TFoU (2015:9) påpeker at innbyggerne er delte i sin opplevelse av tilhørighet til kommune, og ser derfor på demografiske variasjoner i dette spørsmålet (vedlegg 5).

TFoU (2015:10) kommenterer resultatene med at følgende sammenhenger avdekkes:

- Botid i kommunen er definitivt den bakgrunnsvariabel med størst betydning for opplevd tilhørighet. Sammenhengen er tilnærmet lineær – lengre botid øker markant tilhørighet.
- Det er en marginal tendens til at kvinner føler sterkere tilhørighet til hjemkommunen enn menn.
- Det er ingen variasjoner av betydning mellom innbyggere med ulik utdanning. Det samme gjelder sysselsatte i privat og offentlig sektor.
- Personer over 50 år føler noe sterkere tilknytning til kommunen enn yngre innbyggere

TFoU (2015:11) undersøker også tilhørighet til fylket og avdekker at tilhørigheten til fylket må betegnes som relativt svak blant innbyggerne i alle kommunene. TFoU (2015:12) påpeker at som ventet er det en klar tendens til at opplevelsen av tilhørighet svekkes dess lengre «bort» fra innbyggeren det aktuelle nivået er.

5.2.6. Endring av tilhørighet ved sammenslåing?

TFoU har også spurt innbyggerne i utredningsregionen om hvordan de tror tilhørigheten til kommunen vil endres ved sammenslåing.

TFoU (2015:14) oppsummerer resultatene (vedlegg 6) med at blant alle innbyggere i kommunene forventer 62 prosent ingen endring i sin opplevelse av tilhørighet til kommunen ved en sammenslåing. 6 prosent tror at deres tilhørighet blir mye svakere, mens ytterligere 17 prosent tror at den blir noe svakere. TFoU (2015:14) påpeker her at: «Det er et åpent spørsmål hvordan dette skal vurderes, men det er neppe grunnlag for å hevde at frykten for tapt identitet/tilhørighet er veldig stor.»

5.2.5 Oppsummering

TFoU sin innbyggerundersøkelse hører til i den kvantitative tradisjonen, da de spør om grader av tilhørighet til de ulike nivåene. Som vi så i teorikapittelet, påpeker Gunnerud Berg og Dale (2012:29) at den kvalitative tradisjonen (2012:29) er mer opptatt av å finne ut hvordan stedstilknytning- og identifisering dannes og hva den består av. Her legges det vekt på å forstå folks tilknytning til og identifisering med et bestemt sted gjennom å få innsikt i hvilken «mening» stedet har for dem. Forfatterne påpeker (2012:30) at de kvalitative tilnærmingene i denne sammenheng grovt sett kan deles inn i to hovedgrupper, der den første gruppen omfatter verbalt datamateriale, og er ofte generert gjennom intervjuer, livshistorieintervjuer, samtaler, fokusgruppediskusjoner o.l. De eksemplifiserer ved å vise til en studie av bygdeungdom som tar høyere utdanning, og der forskeren brukte uformelle intervjuer med vekt på fortelling som metode for å fange opp hvordan disse ungdommene brukte sin bygdebakgrunn i sin identitetsutforming. Forskeren gjennomførte og analyserte 50 intervjuer og plukket så ut tre eksempler som viser hvordan bygda kan brukes og tilskrives mening i utforming av identitet.

Forfatterne påpeker (2012:30) at en kvalitativ tilnærming kan også være studier som baserer seg på visuelt materiale og der fotografier er mye brukt. Bilder fra folks hjemsted/bosted

presenteres for respondentene, som så bes om å tolke eller ta stilling til bildeinnholdet ut fra hvilke aspekter eller elementer som har betydning for deres identifisering med stedet.

Som vi så løfter Vestby (2015:167) frem tre grunnleggende dimensjoner ved stedsfølelser; *natur og landskap, de fysiske omgivelsene og det bygde miljøet, samt de sosiale og lokalkulturelle forhold*, og påpeker at disse dimensjonene vil danne grunnlaget for menneskets stedsidentitet og tilhørighet, samtidig som de også utgjør stedets identitet, særpreg og atmosfære.

Det legges i denne delen av TFoU sin undersøkelse ikke vekt på å forstå folks tilknytning til et sted og identifisering med et sted gjennom å få innsikt i hvilken «mening» stedet har for dem. Innbyggerundersøkelsen kartlegger ikke om det er karaktertrekk og særpreg ved de ulike stedene som fungerer som identitetsmarkører og som kan gi grunnlag for en følelse av tilhørighet. TFoU kartlegger grad av tilhørighet til de ulike nivåene. Hvorfor har dette spørsmålet vært viktige å stille i innbyggerundersøkelsen?

TFoU (2015:7) gir med referanse til Vestby og Frisvoll (2014) en bakgrunn for spørsmålene de søker svar på: «Innbyggernes følelse av identitet eller tilhørighet er sentral i spørsmål om kommunesammenslåing. (Vestby/Skogen 2014, Frisvoll/Almås 2014).» TFoU skriver at «Motstandere frykter gjerne at sammenslåing vil påvirke/ramme deres personlige identitet, som for mange er nært knyttet til området man bor i. Det er imidlertid ikke gitt at identitetsfølelsen primært gjelder kommunen som enhet. Identitet kan også være knyttet til avgrensede geografiske områder (soner) i kommunen eller til bestemte typer kommunale tjenester (skolene, barnehagene, etc).» (2015:7). Det kan dermed se ut til at TFoU sitt spørsmål om grader av tilhørighet er begrunnet i deres antydning til konklusjon: «Kanskje kan det være viktigere å beholde bestemte tjenester i nærområdet enn å beholde dagens kommunegrenser». (2015:7).

5.3 Mer komplekse stedsrelasjoner

5.3.1 Kartlegging av valgt tilhørighet?

Jeg nevnte innledningsvis at sammensatte stedsrelasjoner og valgt tilhørighet er dimensjoner jeg vil undersøke datagrunnlaget ut fra. I så fall er det interessant å se på hva TFoU skriver om variabelen botid i sin undersøkelse: *Botid i kommunen er definitivt den bakgrunnsvariabel*

med størst betydning for opplevd tilhørighet. Sammenhengen er tilnærmet lineær – lengre botid øker markant tilhørighet.

Som vi så over, påpeker Gunnerud Berg (2016) at stedstilknytning ofte kobles til lang botid og røtter, men at det ikke behøver å være slik, med referanse til Savage et al som i boken *Globalization & Belonging* (2005) forsøker å forstå hva en stadig økende globalisering gjør med folks tilhørighet til steder, og at de konkluderer med at bosted har en stadig økende betydning sammenlignet med andre forhold når folk skal avklare egen forståelse av sosial plassering. Savage lanserte ifølge Gunnerud Berg «valgt tilhørighet» for å beskrive at folk føler tilhørighet til et sted når de kan forklare for seg selv hvorfor de bor der de bor gjennom å se flyttingen i et biografisk perspektiv. I TFoU sin innbyggerundersøkelse kartlegges ikke innbyggerne bosted i kommunene, som et resultat av valgt tilhørighet, ut fra spørsmålene de besvarer i undersøkelsen. Vi skal under se nærmere på dimensjonen sammensatte stedsrelasjoner, som et perspektiv å analysere kunnskapsgrunlaget ut fra.

5.3.2 Sammensatte stedsrelasjoner

Vi så over at sted, ifølge Ekne Ruud (2015:183), er en dynamisk enhet som stadig er i endring avhengig av folk som bor der, bruken av stedet og endringer i fysiske egenskaper, og at hun på bakgrunn av dette påpeker at stedstilknytning må betraktes som en kontinuerlig prosess relatert både til konteksten i nabolaget og individets livsmønster og livsfaser.

Det at flere og flere opplever mer eller mindre samtidige stedstilknytninger har jeg også vist til blir løftet frem av Gunnerud Berg (2016) som påpeker at flere samtidige flerstedstilknytninger kan ses som et resultat av økende mobile livsstiler.

At økende globalisering innebærer det å knytte seg til flere steder og ha multiple stedsidentiteter, påpekes også av Vestby (2015:173), som skriver at fordi mennesker er mer mobile enn tidligere og etablerer og forvalter relasjoner til flere steder samtidig, vil da relasjonene nødvendigvis kjennetegnes av diversitet og varierende styrkegrad. Dette behøver ikke nødvendigvis innebære en svekkelse av den dype tilhørigheten til et sted, påpeker hun og viser til at en rik og omfangsrik litteratur beskriver hvordan steder fortsatt har betydning for mennesker i en verden kjennetegnet av økende mobilitet, enten det er mobilitet over tid eller parallelt i hverdagslivets ulike stedlige arenaer (Viken og Nyseth, 2009, Dale og Berg, 2013, Henningsen og Vestby 2012, henvist til hos Vestby 2015:173). Hun (ibid) viser til at for noen vil ett og samme sted representere så vel funksjonelle som emosjonelle dimensjoner som

veves inn i hverandre, for eksempel om en bor, arbeider, handler, tilbringer fritiden og har sosial omgang med så vel familie som venner og kjente på det stedet man har vokst opp eller har bodd i lang tid. Men mennesker i dag, påpeker Vestby (2015:173): «forholder seg som nevnt ofte til flere steder samtidig – steder som kan ha ulike betydninger i deres liv. Da kan et sted ha stor følelsesmessig og identitetsmessig betydning (som bosted eller hyttested), mens andre steder en bruker, har mer rasjonelle og instrumentelle betydninger (som pendling til andre steder for jobb, handel, service)».

Ved å se på hvordan TFoU undersøker innbyggernes samhandling og reisemønstre, vil dette kunne avdekke en forståelse av tilhørighet som noe mer enn bare hvordan den fremtrer som grader av tilhørighet til steder?

5.3.3 Samhandling og reisemønstre

I TFoU sin undersøkelse er innbyggerne bedt om å oppgi hvor de utfører et utvalg tjenester og aktiviteter, og de oppsummerer av andel innbyggere som primært gjør de oppsatte aktiviteter andre steder enn i sin hjemkommune (vedlegg 7).

TFoU (2015: 53,54) påpeker at når det gjelder kafé og uteliv er det store variasjoner mellom kommunene med tanke på hvor man benytter kafe og annet uteliv. I Hole, Lier og Røyken bruker 50-60 prosent primært slike tilbud i andre kommuner. Denne andelen er lavere i Bærum, Hurum og Asker.

Når det gjelder bruk av bibliotek, kino og andre kulturtilbud, viser undersøkelsen (2015:55) at Bærum og Asker skiller seg klart ut ved at flertallet av innbyggerne primært bruker slike tilbud i nærmiljø og hjemkommune. I Hole, Lier, Røyken og Hurum benytter rundt halvparten slike tjenester i andre kommuner.

Også når det gjelder idretts- og treningstilbud, påpeker TFoU (2015:56) at i Bærum, Asker og Hurum bruker et klart flertall primært idretts- og treningstilbud i hjemkommunen (omtrent syv av ti). Også i Hole, Lier og Røyken bruker de fleste nærområdet til slike aktiviteter, men andelen er lavere enn i Bærum og Asker.

Når det gjelder bruk av fastlege og andre helsetjenester, viser undersøkelsen (2015:57) at et klart flertall i alle kommuner bruker fastlege og andre helsetjenester i hjemkommunen.

En klar majoritet i alle kommuner bruker primært egen kommune til tur- og friluftaktiviteter, ifølge undersøkelsen (2015:58).

Når det gjelder handling av dagligvarer, viser undersøkelsen (2015:60) at de aller fleste handler dagligvarer i nærmiljøet, men som ventet er det store variasjoner mellom kommunene – gitt geografiske avstander og butikk tetthet. I Bærum handler hele 80 prosent i nærmiljøet, mens dette såvidt gjelder halvparten i Hole. Andelen som handler i andre kommuner er høyest i Hole og Røyken, men dette gjelder færre enn 10%.

Når det gjelder handling av andre varer, viser undersøkelsen (2015:61) at i Røyken og Hurum handler over halvparten slike varer primært i andre kommuner. Andelen er lavest i Bærum og Asker.

5.3.4 Arbeid og utdanningssted

Når det gjelder arbeids- og utdanningssted, ble innbyggerne bedt om å svare på hvor de har sitt primære arbeids- eller utdanningssted (vedlegg 8).

TFoU (2015:62) påpeker at majoriteten av innbyggerne arbeider eller tar utdanning i en annen kommune, med unntak av Bærum, hvor nøyaktig halvparten jobber/utdanner seg i en annen kommune. I Hole, Lier og Røyken gjelder dette hele 2 av 3 innbyggere som er i jobb eller utdanning.

Som jeg viste til i teorien, er flerstedstilknytning og sammensatte stedsrelasjoner koblet til økende mobilitet, og denne mobiliteten kommer til uttrykk som resultat i TFoU sin undersøkelse av samhandling og reisemønstre i utredningsregionen.

Gunnerud Berg (2016:46) viser til Wright som mener at for å forstå hvordan stedstilhørighet utvikles bør man rette søkelyset mot hverdagslivet og studere hvordan stedstilhørighet erfares, framføyres og praktiseres: «En praksistilnærming er nyttig, sier hun fordi den synliggjør hvordan tilhørighet kontinuerlig (re)formes og (re) konstrueres, samt at den får frem at tilhørighet er både noe affektivt og noe materielt som aktivt skaper både mennesker og steder: Vi «gjør tilhørighet». (Wright sitert hos Gunnerud Berg, 2016:46).

TFoU sin undersøkelsen av samhandling og reisemønstre kan man si retter søkelyset på hverdagslivet og steder der innbyggerne, bor, jobber, handler og utfører de daglige aktiviteter, og kan også bidra til å vise at tilhørighet til steder er blitt mer kompleks og hele tiden i

endring. TFoU reflekterer ikke over begrepet sammensatte stedsrelasjoner og knytter ikke sine funn til hva begrepet tilhørighet rommer, men viser til at undersøkelser av samhandling og reisemønstre kan vise om det er etablert «funksjonelle regioner» på tvers av kommunegrenser. Dette skal vi se under kan kobles til forskningsspørsmålet om det er blitt kartlagt et grunnlag for en interkommunal identitet i kommunene i utredningsregionen.

5.4 Grunnlag for en felles identitet?

5.4.1 Funksjonelle regioner

TFoU (2015:53) påpeker at innbyggernes samhandling og reisemønstre er svært relevant i en vurdering av kommunestruktur. De viser til en statsvitenskapelig teoriretning som innebærer at kommunegrenser bør følge såkalte «funksjonelle regioner» (Smith 1995; i Hagen/Sørensen 2006 henvist til hos TFoU, 2015:53). «Tanken er at man - hvis det er mulig- lar innbyggernes (og næringslivets) bevegelsesmønstre ligge til grunn for inndeling i kommuner. Her vil særlig reisemønstre og pendling i tilknytning til jobb være relevant, siden det reflekterer integrasjonen av arbeidsmarked mellom kommuner. Tilnærmingen er primært brukt som argument for å slå sammen bykommuner med omlandskommuner.» (2015:53).

TFoU påpeker (ibid) at en konsekvens av ideen om «funksjonelle regioner» er at grensene bør justeres over tid, siden innbyggeres bevegelsesmønstre gjerne endres - av flere årsaker:

- Befolkningens mobilitet og holdning til avstand er betydelig endret.
- Velferdsstaten er utbygd, og lovpålagte/rettighetsbaserte tjenester medfører at innbyggerne oftere er i kontakt med slike tjenester enn tidligere.
- Befolkningen har høyere utdanning enn tidligere, noe som påvirker hvilke aktiviteter, tjenester og arenaer man oppsøker – både i jobb - og utdanningssammenheng.
- Den sterke veksten i handel, dagligvare, FMCG («Fast moving consumer goods») og tjenesteytende næringer påvirker innbyggernes bevegelsesmønstre.

TFoU (2015:53) viser til at det i tidligere studier er påpekt at en ny og felles identitet på tvers av kommuner kan etableres – i kjølevannet av nevnte endringer i bevegelsesmønstre.

5.4.2 Å bygge noe nytt

Ordfører i Asker, Lene Conradi, kommenterte i Budstikka 21. juni, 2016, etter at

Hurum kommune hadde fattet vedtak om sammenslåing med Røyken og Asker:

«Vi skal både bevare det som er bra og bygge noe nytt – sammen. Navnet blir Asker, men Asker blir så mye mer enn det Asker er nå. Samtidig skal tjenestetilbudet videreføres og videreutvikles nær der folk bor. Vi skal fortsatt ha levende lokalsamfunn og nærsentra hvor folk føler seg hjemme. Her blir det gode oppvekstvilkår og godt bomiljø nært sjøen, marka og hovedstaden. Jeg tror generasjoner etter oss vil nikke anerkjennende til beslutningen vi nå har tatt, og fremtiden vil vise at nye generasjoners røtter kan gro seg sterke med nærhet til hverandre», sier ordfører i Asker, Lene Conradi.¹¹

Hva ligger i ordførerens uttalelse om å bevare det som er bra og bygge noe nytt. Hvordan kan dette kobles til det å bygge en ny identitet for den nye kommunen?

Agenda Kaupang (2015:90) stiller i sin utredning spørsmålet om kommunene i utredningsregionen har viktige fellestrekk og kjennetegn som gir tilhørighet og identitet, og som knytter det geografiske området sammen. Har innbyggerne en felles identitet og et potensial for fellesskap som kan være samlende for utviklingen av en ny kommune?

Agenda Kaupang viser til at de bruker bidrag fra Frisvoll og Almås sin rapport (2004) som grunnlag for sin undersøkelse.

5.5 Kartlegging av en felles identitet for de tre kommunene

5.5.1 Potensial for fellesskap?

Agenda Kaupang (2015:90) viser i sin utredning til TFoU sin tilhørighetskartlegging og med referanse til det Frisvoll og Almås (2004) skriver om indikatorer for tilhørighetskartlegging.

«Ser vi utredningsregionen under ett, er det neppe grunnlag for å konkludere med at dette er en region med en felles tilhørighet. Kommunene (eller deler av kommunene), er del av Hovedstadsområdet, Drammensregionen og/eller Ringeriksregionen. Noen av kommunene er relativt spredtbygde, mens Asker og Bærum i stor grad er et

¹¹ Sak i Budstikka 21. juni 2016. <https://www.budstikka.no/nyheter/kommunesammenslaing/hurum/da-er-det-klart-asker-royken-og-hurum-blir-asker/s/5-55-331360> Lastet ned 11. mai, 2017.

sammenhengende tettsted og med en mer urban kultur sammenlignet med for eksempel Hole eller Hurum.» (2015:90).

Agenda Kaupang påpeker (2015:90) at:

«Kommunene ligger også i ulike fylker med for eksempel ulike valgdistrikter, idrettskretser, fylkespartier og regionale offentlige institusjoner. Det er neppe grunnlag for å si at en innbygger i utredningsregionen opplever å ha en felles tilhørighetsfølelse - eller et skille mellom «oss» (i utredningsregionen) og innbyggerne utenfor regionen – «de andre». Utredningsregionen har heller ikke et klart samlende senter i form av en felles by, men består av flere lokale større og mindre sentre.»

Agenda Kaupang påpeker videre (2015:90, 91) at kommunene kan heller ikke sies å dele felles historiske og/eller kulturelle bånd:

«De har ikke en felles og samlende dialekt eller andre tradisjoner for eksempel knyttet til byggeskikk eller folkemusikk slik situasjonen kan være andre steder i landet (for eksempel Setesdal og Valdres). Andre samlende institusjoner som for eksempel felles fotball- eller håndballag er også fraværende.»

Agenda Kaupang (2015:42) viser til at lokale medier kan være identitetsbærere og setter dagsorden og rammer for nyhetsinformasjon og samfunnsdebatten, og at lokalaviser er viktige byggere av interkommunal identitet fordi de på mange måter fastsetter innbyggernes oppfatning av nyhetsbildet og den politiske dagsordenen. Agenda Kaupang kommenterer at når man ser kommunene under ett, viser mediernes utbredelse at det er store forskjeller, og kommunene samlet sett inngår ikke under de samme lokale mediehus: «Kommunene i Buskerud inngår i NRK Buskerud og NRK Østafjells' sendinger og nettsider. Asker og Bærum, sammen med Oslo og resten av Akershus fylke, inngår i NRK Østlandssendingens sendinger og nettsider.» (2015:42).

Agenda Kaupang mener papiravisenes husstandsdekning viser likheter og forskjeller mellom kommunene: «I Asker og Bærum er Budstikka lokalavisen. I Røyken og Hurum er Røyken og Hurum Avis den største lokalavisen. I Lier er Drammens tidende den største avisen fulgt av Lierposten, mens Ringerikes blad er største avis i Hole.» (Ibid).

Agenda Kaupang ser også på kommunenes regionale tilknytning: Asker og Bærum er del av Akershus fylke, mens Hole, Lier, Røyken og Hurum er del av Buskerud. Dagens kommuner,

konkluderer Agenda Kaupang, forholder seg dermed til ulike fylkeskommuner og fylkesmannsembeter. Mesteparten av den øvrige regionale statsforvaltningen omfatter heller ikke samtlige kommuner (2015:42).

5.5.2 Ikke noe samlende identitetsfyrtårn

Agenda Kaupang påpeker at (2015:90,91) at innad og mellom noen av kommunene i utredningsregionen kan det muligens være grunnlag for å hevde at det er en viss felles identitet og tilhørighet. De løfter frem Asker og Bærum som del av Akershus, tettbebygde kommuner og det faktum at de deler de samme medier. De mener imidlertid at det ikke finnes noe grunnlag for å konkludere med at felles kjennetegn og tilhørighet er sterk mellom noen av kommunene:

«Det er neppe grunnlag for å konkludere med at noen av storkommunealternativene er regioner med en felles tilhørighet og identitet. Kommunene er del av ulike fylker, de samles ikke om «identitetsfyrtårn» som for eksempel fotballag eller håndballag, de inngår i ulike lokale medier og alternativene har heller ikke et klare samlende senter i form av en felles by, men består av flere større og mindre sentre. Kommunene kan heller ikke sies å dele felles historiske og/eller kulturelle bånd. Det at kommunen ikke har et klart senter eller en i utgangspunktet dominerende kommune, kan være en fordel og legge grunnlag for utvikling av en politisk kultur basert på likeverdige parter».

(2015:91)

Agenda Kaupang påpeker imidlertid (2015:105) at alternativet der Asker, Bærum og Hole slås sammen, i stor grad omfatter innbyggere som antagelig har flere felles identitetsbånd enn hva tilfellet er mellom de øvrige kommuner. Imidlertid er antagelig situasjonen annerledes for Hole, der mange innbyggere kan ha et mer distansert forhold til Asker og Bærum (2015:105).

5.5.3 Hva mener næringslivet?

Vi kan knytte spørsmålet om å bygge en interkommunal identitet til Agenda Kaupangs undersøkelse av næringslivets vurderinger av kommunestrukturen. De har her stilt spørsmål om hva næringslivet er opptatt av i diskusjonen av hvilke gevinster en kommunesammenslåing kan gi og hvilke samfunnsutfordringer som evt. kan løses. (2015:60).

Agenda Kaupang påpeker (2015:61) at næringslivet i de seks kommunene har ulike utfordringer med både et storby og et distriktspreg. Det er svært andre problemstillinger som

opptar en storby kontra et distrikt, der den ene delen skal håndtere vekst, mens man i distriktene snakker om å skape vekst.

Agenda Kaupang (2015:60) påpeker at næringslivet ikke tenker kommunegrenser, men at kommunestørrelsen avgjør prioritering og fokus på oppgaveløsning. Agenda Kaupang løfter frem at i næringslivets vurderinger, kommer det frem at «Merkenavnet til hver enkelt kommune er underordnet når næringslivet skal etablere seg, mens attraktiv beliggenhet, tilgang til kompetanse og nødvendig infrastruktur, pris og ledige hensiktsmessige lokaler, eller nærhet til en klynge er faktorer som avgjør lokalisering. Omdømme trekkes imidlertid frem som viktig for en kommune i sitt næringslivsarbeid.» (2015:60).

Agenda Kaupang (ibid) påpeker at når næringslivet ikke tenker kommunegrenser, bør planleggingen og tjenester også kunne leveres på tvers av grensene: «Når hver enkelt kommune skal ha en egen avdeling for alt, får spesielt mindre kommuner en utfordring både med rekruttering av rett kompetanse, det å ha oversikt over hvem som har ansvaret for hva og hvem som gjør hva. Ikke lovpålagte oppgaver må vike for andre oppgaver og fokus blir tynt spredt utover». (Ibid). Agenda Kaupang løfter frem at næringslivet også peker på at større kommuner kan medføre et mer profesjonalisert forhold til næringslivet, men at en større kommune vil kunne medvirke til at man mister muligheten til å gå rett på ordførernivå.

Dette siste poenget henger sammen med forskningsspørsmålet om hvordan vilkår for lokaldemokratiet som ramme for tilhørighet og fellesskap i den nye kommunen er blitt kartlagt.

5.6 Vilkår for lokaldemokratiet i en ny kommune

5.6.1 Lokaldemokratiet som bygger av en felles identitet

I temanotatet om lokaldemokrati og identitet som ble utarbeidet av Asker, Bærum, Hurum og Røyken kommune (2016), påpekes det at i vurderingen av hvilke konsekvenser en sammenslutning vil ha for lokaldemokratiet, kan det skilles mellom lokaldemokrati som et institusjonelt system for å kanalisere innbyggernes påvirkning på, og medbestemmelse i lokale saker på den ene siden, og på den andre siden lokaldemokrati som ramme for lokalt og regionalt fellesskap og tilhørighet. (2016:1). Notatet viser til Ekspertutvalget for kommunereformen som peker på hensynet til politisk deltakelse, lokal politisk styring og lokal identitet som viktige kriterier kommunestrukturen bør vurderes i lys av. (2016:2)

5.6.2 Svekket innflytelse?

TFoU (2015:27) påpeker at for mange innbyggere vil argumenter relatert til lokaldemokrati ha betydning for hvilken holdning man har til kommunesammenslåing. De viser (ibid) med referanse til Hagen/Sørensen (2006) at tidligere studier har avdekket at det særlig er innbyggere i mindre kommuner (evt. den minste kommunen i en sammenslåing) som frykter dårligere muligheter til medbestemmelse i en sammenslått kommune.

I TFoU sin innbyggerundersøkelse ble respondentene bedt om å oppgi hvordan de tror innbyggers muligheter til å påvirke utviklingen i kommunen endres ved en eventuell kommunesammenslåing (vedlegg 9).

TFoU (2015:27) påpeker at det er stor skepsis i alle kommuner med tanke på en eventuell sammenslåing sine konsekvenser for innbyggernes påvirkningsmuligheter. Fire av ti tror ikke det blir endring, mens nær halvparten tror slike muligheter svekkes. Innbyggere i Hole er mest negativ til dette, men også i store kommuner som Bærum og Asker er skepsisen stor. Utslagene er mindre i Røyken og Hurum, hvor andelen positive er noe større enn andre kommuner (omtrent en av fem har positive forventninger).

5.6.3 Mindre engasjement

Deloitte/Telemarkforskning (2016:37) peker på at lokaldemokrati er det området der det er størst mulighet for å tape ved en sammenslåing, eller i det minste oppleve følelsen av tap. Her krever det vilje og innsats i den nye sammenslåtte kommunen for å lykkes.

Deloitte/Telemarkforskning (2016:10) løfter frem ulemper for lokaldemokratiet ved sammenslåing av de tre kommunene, som blant annet omhandler at med færre medlemmer i kommunestyret, blir det flere innbygger per folkevalgt. Deloitte/Telemarkforskning (ibid) peker på at når antallet innbyggere bak hver representant øker, kan også den direkte kontakten mellom velger og folkevalgt bli svekket. De viser også til at erfaringene fra tidligere kommunesammenslåinger tilsier at interessen for å ta på seg politiske verv kan gå ned etter en sammenslåing.

5.6.4 Større påvirkningsmulighet for kommunen

Deloitte/Telemarkforskning (2016:9) ser på fordeler for lokaldemokratiet ved sammenslåing av de tre kommunene, og viser til Ekspertutvalget som har framhevet at helhet er et demokratisk prinsipp. Deloitte/Telemarkforskning (ibid) påpeker at kommunestrukturen rundt Asker,

Røyken og Hurum er såpass fragmentert, at det er vanskelig for lokalpolitikerne å ta ansvar for den helhetlige samfunnsutviklingen i sin kommune eller i regionen som helhet: «Som storkommune på vestsiden av Oslofjorden vil kommunene få større mulighet til å påvirke nasjonale og regionale vedtak som har direkte innvirkning på hverdagen til innbyggerne (samferdsel og kollektivtilbud).» (2016:9)

5.6.5 Mindre interkommunalt samarbeid

Deloitte/Telemarkforskning (2016:10) viser til Ekspertutvalget for kommunereformen, som påpeker at interkommunalt samarbeid fører til mer kompleks forvaltning, og svekker demokrati, transparens og kontroll ettersom viktige beslutninger flyttes fra folkevalgte organer til interkommunalt samarbeid. Deloitte/Telemarkforskning (ibid) påpeker at omfanget av interkommunale samarbeid i Asker, Hurum og Røyken tilsier at det vil være behov for en grundig gjennomgang av de interkommunale samarbeidene ved en sammenslåing: «Det er ikke noe i veien for at en i en overgang viderefører en del samarbeid, men etter hvert vil en trolig erfare at samarbeidsbehovet er redusert som følge av økt kompetanse og kapasitet i en ny kommune». (2016:10).

Agenda Kaupang løfter også frem reduksjon av interkommunalt samarbeid som argument for kommunesammenslåinger: «Det kan ha en demokratisk verdi at flest mulig oppgaver ivaretas av én kommune, fordi oppgaveløsning gjennom interkommunalt samarbeid innebærer indirekte demokrati, og dermed svekket mulighet for innbyggerne til å utøve innflytelse på oppgaveløsningen gjennom sine valgte representanter.» (2015:89).

5.6.6 Nærdemokratiske ordninger

Agenda Kaupang (2015:91) påpeker i sin utredning at en kommunesammenslåing kan aktualisere innføring av nærdemokratiske ordninger/lokalstyrer i en ny kommune. De påpeker (ibid) at en begrunnelse for å etablere lokalstyrer er å ivareta nærhet mellom folkevalgte og innbyggerne: «Etablering av lokalstyrer kan bidra til økt lokal deltakelse, gi bedre og lokalt tilpassede politiske beslutninger, samt fremme stedstilknytning og bygge opp under lokal identitet.» (Ibid). Men de påpeker også: «En viktig innvendig mot etableringen av lokalstyrer er at det kan hindre ønsket integrasjon mellom ulike lokalsamfunn i en ny kommune. Etableringen av lokalstyrer kan vanskeliggjøre utvikling av en felles ny kommunal identitet og felles plattform for utvikling av hele den nye kommunen». (2015:91).

Deloitte/Telemarkforskning (2016:42) påpeker at både Asker, Røyken og Hurum definerer seg selv som bygd og har en flersenterstruktur, og at nærdemokratiordninger som knytter seg til tettsteder eller skolekretser vil kunne ivareta lokale interesser og sikre at man klarer å beholde det lokale engasjementet i en større kommune. Deloitte/Telemarkforskning (2016:10) viser til TFoU sin innbyggerundersøkelse, som viser at den lokale identiteten er sterkest til nærområdet der man bor, og ikke til kommunen man bor i, og oppsummerer: «Det er grunn til å tro at dette ikke vil endre seg etter en kommunesammenslåing. Tiltak for å opprettholde og videreutvikle innbyggernes lokale tilknytning, blant annet gjennom nærdemokratiordninger, vil derfor være av stor betydning for å utvikle en felles identitet for den nye kommunen». (2016:10).

5.6.7 Hvordan vil de tre kommunene legge til rette for lokaldemokratiet?

I intensjonsavtalen om sammenslåing løftes det frem at samfunnsutvikling, nærdemokrati og deltakelse er sentrale temaer i den nye kommunen, og det påpekes i vedlegg A til intensjonsavtalen (2016:25) at dette gis høy prioritet i arbeidet med utforming av et nytt politisk styringssystem: «Nye nærdemokratiske ordninger skal etableres for å styrke lokaldemokratiet og sikre lokal påvirkning av innbyggere i deres bo-område.» (2016:25).

I intensjonsavtalen (2016:22) påpekes at

«Det er et mål at den nye kommunen (Hurum, Røyken, Asker) etablerer og videreutvikler nye nærdemokratiske ordninger for å styrke lokaldemokratiet, lokal identitet, borgernærhet mellom kommunen, politikere og innbyggerne. Etablering av et ekstra demokratisk nivå⁸ under kommunestyret vil kunne bidra til å opprettholde nærheten til politiske beslutningstakere. I tillegg er det knyttet forventninger til at et slikt underkommunalt demokratisk nivå⁸ vil kunne bidra til økt lokal deltakelse, gi bedre og lokalt tilpassede politiske beslutninger, samt fremme stedstilknytning og bygge opp under lokal identitet.»

Vilkår for lokaldemokratiet og løsninger for å ivareta lokal identitet og det å bygge en felles identitet for den nye kommunen, er spørsmål som har inngått i intervjuene med de tre ordførerne, og som jeg vil redegjøre for i kapittel 6.

6 Har identitet noen betydning?

6.1 Intervju med ordførerne i Asker, Røyken og Hurum

I denne oppgaven er dokumentanalysen av kunnskapsgrunnlaget som dannet bakgrunn for vedtak om sammenslåing av de tre kommunene, supplert med intervjuer av ordførerne i Asker, Røyken og Hurum. Intervjuene skal søke å gi svar på hvordan det som fremkommer i kunnskapsgrunnlaget om identitet og tilhørighet har hatt noen påvirkning på vedtaket om sammenslåingen, men intervjuene danner også et grunnlag for å få svar på hva som vil være viktig i veien videre med å slå sammen de tre kommunene, og hvilke tanker ordførerne har om det å bygge en felles identitet for den nye kommunen.

6.1.1 Betydningen av begrepet identitet

Som innledning til intervjuene med ordførerne ba jeg dem fortelle hva de selv legger i begrepet identitet. De knytter begrepet til de ulike tettstedene i sin kommune, og at disse er med og gir kommunen sin identitet: Ordfører i kommune C løfter frem tilhørighet som en viktig del av begrepet identitet:

«Identitet og en følelse av tilhørighet er veldig viktig. Alle trenger å føle tilhørighet og denne er en viktig del av identiteten. Som ordfører er jeg målbærer for det å bygge en identitet og en følelse av tilhørighet - og det å jobbe for fellesskapet. Vår kommune er en blågrønn bygd. Naturen, at vi har både fjord og mark kjennetegner kommunen. Det samme gjør alle tettstedene våre, de er med og gir kommunen sin identitet».

Også ordfører i kommune A løfter frem identitet som knyttet til de lokale tettstedene:

«Det er veldig viktig at innbyggerne identifiserer seg med stedet der de bor. Ikke nødvendigvis at de identifiserer seg med hele kommunen, men stedet der de bor, handler og gjør ting. Det er veldig viktig at dette stedet har en identitet for dem. Og det var vi opptatt av. Selv om du bor i en liten kommune som skal bli del av en ny stor kommune, er det viktig med nærhet til stedet der du bor og at du har innflytelse der - selv med de forandringene som skjer.»

Ordfører i kommune B løfter frem tettstedenes identitet og hvilken betydning dette har i utviklingsarbeid:

«Jeg tenker identitet til de ulike tettstedene våre. I kommunen er det fem tettsteder som hver har sin identitet både i forhold til funksjon og ulike innbyggere som preger samfunnet og tettstedene vi bor i. I utviklingsarbeid er det viktig å beholde stedets identitet og historie, for historien er en viktig del av stedets identitet. I utviklingen av den nye kommunen er det viktig å se den historie som tettstedene har og bygge videre på denne når vi skal bygge noe nytt.»

6.1.2 Å bygge en felles identitet

Et av mine forskningsspørsmål er om det er blitt kartlagt et grunnlag for interkommunal identitet for de tre kommunene som skal slås sammen. Og jeg har redegjort for hvordan Frisvoll og Almås (2004) vektlegger betydningen av at kommuner som skal slås sammen, deler en interkommunal identitet. På denne bakgrunn, stilte jeg også ordførerne spørsmål om hvilke tanker de har om å bygge en felles identitet for den nye kommunen. Ordfører i kommune C vektlegger dette som et viktig arbeid:

«Det handler om kulturbygging, og i dette arbeidet skal vi ta vare på stedsidentiteten i lokalsamfunnene - der folk bor - og bygge videre på dette i den nye kommunen. Det er viktig å vise at vi tar dette på alvor. Vi skal ta vare på de ulike tettstedenes særpreg og identitet, og det skal de som bor på disse stedene føle seg trygge på, enten man er Vollen-entusiast eller Tofte-ambassadør. Selv om man gifter seg, gir man ikke avkall på seg selv, og i sammenslåingen er det viktig å ta med seg dette inn i den nye kommunen, at vi skal bygge videre på og foredle det vi allerede har. Sammen får vi mer å være stolte av. Kommuneparaplyen blir litt større, og det kan være litt krevende særlig for Hurum og Røyken som mister kommunenavnet, men stedene og stedsnavnene vil jo fortsatt eksistere, vi vil fortsatt ha Hurumhalvøya, selv om kommunenavnet blir Asker.»

Ordfører i kommune B løfter frem kystkulturen blant fellestrekk for de tre kommunene og som hun mener det er klokt å bygge videre på:

«Asker ønsker å være en bygd, ulik en by. I den nye kommunen vil vi ha urbanitet i Asker, men vi ønsker også å bygge ut tettstedene slik at innbyggerne har tjenester nært og kan både bo og jobbe i nærmiljøet. Vi ønsker flere arbeidsplasser, og det er viktig å se næringsutviklingen i de tre kommunene i et helhetlig perspektiv. Vi er opptatt av at

vi skal brygge noe nytt, et nytt Asker. Vi ønsker å bygge en felles identitet, som alle innbyggerne kan være stolte av."

Ordfører i kommune A løfter frem at de tre kommunene hele tiden har tenkt at de skal bygge en ny felles identitet for den nye kommunen:

«I utviklingen av den nye kommunen, er det viktig at vi er likestilte: Røyken og Hurum har med like mange representanter i fellesnemnda som Asker. Dette er et viktig signal om at vi sammen skal bygge den nye kommunen - de mindre kommunene skal ikke bare slå seg sammen med Asker.»

I innbyggerundersøkelsene som er med og danner kunnskapsgrunlaget for vedtak om sammenslåing, har innbyggerne fått spørsmål om hvilken grad av tilhørighet de føler til de ulike nivåene; sitt nærmiljø, kommunen og fylket. I Intervjuene med ordførerne stilte jeg spørsmål om hvorfor det har vært viktig å få svar på dette spørsmålet.

Ordførerne i kommune A og B påpeker at før innbyggerundersøkelsen hadde de en forståelse av at det er nærmiljøet som er det viktigste for folk og at de fikk dette bekreftet gjennom innbyggerundersøkelsen. Ordfører i kommune C knytter denne kunnskapen til arbeidet med sammenslåingen:

«Da vi skulle forhandle frem intensjonsavtalen, vektla vi at innbyggerne er opptatt av nærmiljø og nærhet til tjenester. Vi fikk styrket forståelsen av at i den nye kommunen må vi bygge videre på flersenterstrukturen i kommunene, og at en flersenterstruktur i den nye kommunen kan binde alle kommunene sammen.»

Som et viktig moment i byggingen av en felles identitet for den nye kommunen, løfter alle ordførerne frem betydningen et velfungerende lokaldemokrati i den nye kommunen, og at de skal legge til rette for innbyggermedvirkning.

«Det er viktig at de som bor på de ulike tettstedene skal føle at de kan være med å påvirke utviklingen av sitt nærmiljø, og at de ikke skal føle at det blir for stor avstand mellom dem og politikerne. De avgjørelsene som politikerne tar, skal ha lokal forankring. Den nye kommunen skal ha stor grad av innbyggermedvirkning, noe vi blant annet skal sikre gjennom gode nærdemokratiske ordninger.» Ordfører i kommune C.

«Det er viktig å arbeide for å beholde engasjementet – og at innbyggerne føler de kan ta del av utviklingen i sitt nærområde Det er derfor viktig for oss å finne gode nærdemokratiske løsninger. Innbyggerne skal føle at de har påvirkningskraft og innflytelse. De ulike tettstedene har ulike behov, og som innbygger på de ulike stedene vil det kanskje være ulike temaer som tas opp og som man er opptatt av.» Ordfører i kommune B.

6.1.3 Innspill fra folkemøtene

Alle kommunene inviterte til folkemøter som del av prosessen frem mot vedtak om sammenslåing, og jeg stilte som spørsmål til alle ordførerne om det var innspill som kom frem her om identitet og tilhørighet som de ville trekke frem. På folkemøtene dukket det opp innspill som uttrykte bekymring for at de mindre kommunene ville bli «slukt» av Asker, og at de mindre stedene ville bli glemt. En uttrykt bekymring var også at det vil bli flere innbyggere bak hver folkevalgt og at avstanden til politikerne vil bli stor.

«Vi syntes folkemøtene var veldig fine i den forstand at her dukket det opp spørsmål man kanskje ikke hadde tenkt gjennom på forhånd. Så det å gjennomføre folkemøtene var med å sikre en bredde i kunnskapsgrunnet. Når jeg reiste rundt og snakket om kommunereformen, vil jeg trekke frem besøk hos de eldre i kommunen, som syntes det var så ille at rådhuset skulle ligge i Asker og ikke deres egen kommune. «Men hva slags forhold hadde de egentlig til rådhuset i sin egen kommune?» spurte jeg dem, og det viste seg at mange verken hadde vært i rådhuset eller brukt det på noen måte. Rådhuset hadde aldri vært noe de identifiserte seg med. Så Rådhusets beliggenhet har egentlig ingen betydning.» Ordfører i kommune A.

Ordførerne trakk frem i intervjuene at de tre kommunene ligger i to ulike fylker, og at det ikke har vært noe samarbeid over fylkesgrensene om ansvarsområder som ligger under fylkeskommunen, som samferdsel og videregående skole. Asker har derfor hatt et tettere samarbeid med Bærum enn med nabokommunen Røyken, som ligger i et annet fylke. Mange i Asker føler derfor en sterkere tilhørighet til Bærum enn til Røyken og Hurum.

6.1.4 Involvering av de unge

Alle kommunene gjennomførte også involveringstiltak rettet mot ungdom i kommunene, og ordførerne trekker frem samferdsel og videregående skole som saker ungdommene i særlig

grad var opptatt av: En sammenslåing av de tre kommunene vil medføre større frihet ved valg av videregående skole. Ordførerne ønsker også å legge til rette for å involvere ungdommene i større grad i den nye kommunen, blant annet ved etablering av ungdomsråd.

«Det som er viktig, er at det arbeidet vi gjør nå, gjelder ikke bare for oss, men for de neste generasjonene: Vi skal bygge en robust kommune for fremtiden. Derfor var det viktig å få ungdommenes innspill om hva de var opptatt av, som de fylkeskommunale grensene, som de opplevde skapte barrierer blant annet for valg av skole». Ordfører i kommune C.

Ordfører i kommune A forteller at i involveringstiltakene rettet mot ungdom, var det viktig å få bekreftet hva som er viktigst for ungdommene, at nærområdet betyr mest, at de ikke har noe forhold til fylke og region, og at de får en valgfrihet med tanke på videregående skole.

6.1.5 Har identitet hatt noen betydning?

I hvilken grad har det som har fremkommet i kunnskapsgrunnlaget om identitet og tilhørighet vært med å påvirke beslutningen om å slå de tre kommunene sammen, ble også stilt som spørsmål til ordførerne.

«Vi har gjort en helhetlig vurdering før vedtak om sammenslåing, og spørsmål rundt identitet og tilhørighet er blitt tillagt vekt i denne vurderingen. Vi har vært opptatt av hvordan innbyggerne opplever dette. Intervjuundersøkelsen viste at mange ønsket at kommunen skulle fortsette som kommune alene, men resultatene viste også at mange mente det var ok med noe nytt.» Ordfører i kommune C.

Ordfører i kommune A påpeker at de har vært opptatt av identitet og tilhørighet og hvordan få dette til å fungere i en ny kommune, og de har hatt mange diskusjoner rundt dette.

«Det er mange fordeler med en stor kommune, men også ulemper. Vi ønsket å ha en størst mulig bredde på vedtaket om sammenslåing. Kunnskapsgrunnlaget ble diskutert av kommunestyrerepresentantene i grupper og i møter i forkant av vedtaket om sammenslåing. Og på folkemøtene fikk vi innspill om hva folk er opptatt, noe som også var med å sikre bredden på vedtaket. Intervjuundersøkelsen utført av Epinion viste at folk ønsket sammenslåing, så vi behøvde ikke gå imot innbyggernes ønsker.»

Ordfører i kommune B løfter frem intensjonsavtalen som ble utarbeidet før vedtak og som var med og dannet grunnlag for beslutningen om sammenslåing.

«Intensjonsavtalen er et godt dokument og som ivaretar spørsmålet om identitet. Det er viktig å se på det helhetlige; at oppgaver og identitet blir ivaretatt og at hele kommunen utvikles. Intensjonsavtalen er viktig å ha med seg som et arbeidsredskap videre i prosessen, og vi bruker den aktivt. Folkeavstemningen ga oss et såpass sterkt resultat, som vi kunne bygge videre på.»

6.1.6 Likeverdighet

Alle ordførerne legger vekt på at de tre kommunene er likt representert i fellesnemnda, og ordfører i kommune B påpeker at de er tre likeverdige partnere i denne og at arbeidet er preget av raushet - alle føler at de er en del av arbeidet med å bygge en ny kommune.

I arbeidet frem mot sammenslåing vil det nedsettes flere arbeidsgrupper, som skal jobbe på ulike områder med sammenslåingen. Gruppene vil bestå av kommunestyrenes representanter på tvers av kommunegrensene, og ifølge ordfører i kommune A, vil identitet og nærhet være tema for en av disse gruppene.

«Vi lager nå en felles brosjyre om den nye kommunen som blir sendt ut til alle husstander. Fellesnemndas medlemmer har her presentert hvert sitt favorittsted i sin kommune. På den måten synliggjør vi både vår kommune og våre tettsteder. Vi ønsker at folk i hele den nye kommunen skal bli bedre kjent med nye Asker og at de også vil besøke våre fantastiske steder.» Ordfører i kommune B.

Ordfører i kommune C påpeker at veien videre og sammenslåingen er et krevende arbeid:

«Vi blir mer ydmyke underveis mens vi arbeider med dette. Nye Asker kommune blir en stor arbeidsplass med rundt 6000 ansatte, men de ansatte skal fortsette å levere tjenester der de bor. Nettopp for å sikre tilhørighet og identitet ønsker vi at innbyggerne deltar som aktive medspillere i videreutviklingen av kommunen og lokalsamfunnet. Det er viktig at vi viser raushet og respekt i arbeidet med sammenslåing, og derfor var det bl.a. viktig at hver av kommunene skulle ha like mange representanter i fellesnemnda. Denne rausheten opplever vi blir gjengjeldt av de andre kommunene.»

7 Konklusjon og veien videre

Utgangspunktet for denne oppgaven var problemstillingen på hvilken måte spørsmål rundt identitet og tilhørighet er blitt kartlagt i kunnskapsgrunnlaget som dannet bakgrunn for vedtak om sammenslåing av de tre kommunene Asker, Røyken og Hurum.

Jeg hadde med som inngang til analysen av dette kunnskapsgrunnlaget forskningsspørsmålet på hvilken måte har spørsmålet om innbyggernes tilhørighet og stedsidentifisering vært kartlagt i utredningsarbeidet.

I kunnskapsgrunnlaget er det lagt stor vekt på å undersøke innbyggernes tilhørighet til de ulike nivåene, nærmiljø, kommune, fylke og region, og i hvilken grad innbyggerne tror tilhørigheten til kommunen vil endres ved sammenslåing. Innbyggerundersøkelsen viser at en stor andel av innbyggerne føler sterk tilhørighet til sitt nærmiljø. Ordførerne begrunnet kartleggingen av innbyggernes tilhørighet til de ulike nivåene, med at de ønsket en bekreftelse på det de forut for undersøkelsen hadde en forståelse av, nemlig at nærmiljøet er det viktigste for folk. Men hva begrepet tilhørighet innebærer når det gjelder hvilken mening stedet har for innbyggerne, samt om det er særpreg og kvaliteter ved stedet som gir det identitet og et grunnlag for en følelse av tilhørighet, kartlegges ikke i innbyggerundersøkelsen.

I intervjuene ser vi at ordførerne knyttet kunnskapen om innbyggernes tilhørighet til nærmiljøet til arbeidet med å bygge en felles identitet for den nye kommunen: De skal bygge videre på de ulike stedenes identitet, samt den eksisterende flersentrestrukturen i dette arbeidet. Det ligger derfor et stort potensial i å utrede videre hvilke karaktertrekk og særpreg ved de ulike stedene som fungerer som identitetsmarkører og som gir grunnlag for følelsen av tilhørighet, og hvordan dette kan være med å bygge en identitet for den nye kommunen. Det å utrede hvordan innbyggerne identifiserer seg med sitt tettsted og kommunen, hva som gjør at de velger å bo nettopp der, vil være verdifull kunnskap å ha med seg i planleggingsarbeid, både for utvikling i den enkelte kommune og i den nye storkommunen.

Jeg hadde med meg et perspektiv på stedsfølelse som sammensatt og foranderlig som inngang til analysen av datagrunnlaget for å undersøke om dette er i fokus her. TFoU sin undersøkelse avdekker samhandlings og reisemønstre som vitner om at innbyggerne i de tre kommunene innehar mer sammensatte stedsrelasjoner ved at de forholder seg til steder utenfor sitt nærmiljø og over kommunegrensene gjennom utdanning og arbeid, samt bruk av ulike

aktiviteter og tjenester. En nærmere kartlegging av hvorvidt samhandling og reisemønstre kan knyttes til innbyggernes stedsidentifisering og følelse av tilhørighet til de ulike stedene de har et forhold til i tillegg til sitt nærmiljø, kunne være fruktbart med tanken på det å bygge en felles identitet for den nye kommunen.

Dette henger sammen med mitt forskningsspørsmål om det er blitt kartlagt om de tre kommunene deler en interkommunal identitet, samt hvordan denne kan bygges. Agenda Kaupang konkluderer med at innad og mellom noen av kommunene i utredningsregionen kan det muligens være grunnlag for å hevde at det er en viss felles identitet og tilhørighet, men de mener imidlertid at det ikke finnes noe grunnlag for å konkludere med at felles kjennetegn og tilhørighet er sterk mellom noen av kommunene. Det er viktig å påpeke at Agenda Kaupang her ser på hele utredningsregionen, som teller også Bærum, Lier og Hole kommune. Mitt spørsmål til ordførerne i Asker, Hurum og Røyken var hvilke tanker de hadde om å bygge en ny felles identitet for den nye kommunen: Ordførerne var opptatt av å at de skulle bygge et nytt Asker, og at de mindre kommunene ikke bare skulle slå seg sammen med Asker.

Det er viktig at innbyggerne føler tilhørighet til den nye kommunen - er det en svak tilhørighet til kommunen, vil dette svekke legitimiteten til det kommunen beslutter og utøver.

I arbeidet med å bygge en felles identitet løfter ordførerne trekker frem betydningen av et velfungerende lokaldemokrati i den nye kommunen og at det vurderes nærdemokratiløsninger.

I intervjuene med ordførerne fikk de spørsmål om det som fremkom i kunnskapsgrunlaget hadde noen innflytelse på vedtak om sammenslåing. Ordførerne trekker frem at de har gjort en helhetlig vurdering; at identitet blir ivaretatt i intensjonsavtalen og at folkeavstemningen og intervjuundersøkelsene ga et godt grunnlag for beslutningen om å slå sammen de tre kommunene.

«Vi er opptatt av at vi skal brygge noe nytt, et nytt Asker. Vi ønsker å bygge en felles identitet, som alle innbyggerne kan være stolte av.»

Uttalte en av ordførerne i intervjuet. Som jeg har redegjort for over, kan et perspektiv på steder være å se dem som tilblivelse: De skapes og gjenskapes kontinuerlig. Dette betyr at de aktivt kan formes. Utformingen av en ny storkommune blir et omfattende arbeid: Tre organsiasjoner av ulik størrelse og med ulike ressurser skal forenes til en. Innbyggerne med

tilknytning og tilhørighet til sine tettsteder og sitt nærmiljø skal føle at de er del av den nye kommunen.

Kommunereformen handler i første rekke om gode og likeverdige tjenester til innbyggerne, helhetlig og samordnet samfunnsutvikling og bærekraftige og økonomisk robuste kommuner. Det er vil være viktig i veien videre i sammenslåingen av de tre kommunene å utvikle gode verktøy for å bygge en identitet knyttet til den nye kommunen - og også utvikle gode virkemidler for å binde sammen kommunen og dets innbyggere i et fellesskap.

Litteratur:

Aure, Marit og Nina Gunnerud Berg, Jørn Cruickshank og Britt Dale (2015). Kap. 1: *Sted – nye teorier i en norsk kontekst*. I Aure, Marit og Nina Gunnerud Berg, Jørn Cruickshank og Britt Dale (red) 2015: *Med sans for sted – Nyere teorier*. Fagbokforlaget.

Ekne Ruud, Marit (2015). Kap. 11: *Stedskonstruksjoner og stedstilknytning i boligområder under endring. Eksempler fra Oslo og Lisboa*. I Aure, Marit og Nina Gunnerud Berg, Jørn Cruickshank og Britt Dale (red) (2015): *Med sans for sted – Nyere teorier*. Fagbokforlaget.

Frisvoll Svein og Reidar Almås. *Kommunestruktur mellom fornuft og følelser - Betydningen av tilhørighet og identitet i spørsmål om kommunesammenslutning* (2004). Sluttrapport for prosjektet "Identitet og tilhørighet i kommunen" som Norsk senter for bygdeforskning har gjennomført på oppdrag fra Kommunenes sentralforbund (KS).

Gunnerud Berg, Nina Irene og Britt Dale, Hans Kjetil Lysgård, Anders Løfgren (2004): *Mennesker, steder og regionale endringer*. S. 41. Tapir akademisk forlag.

Gunnerud Berg, Nina Irene og Anniken Førde, Britt Kramvig, Britt Dale. (2012). «Å finne sted - Metodologiske perspektiver i stedsanalyser. S. 10, 12, 16, 29, 30, 31. Akademika Forlag. Trondheim.

Gunnerud Berg, Nina (2016). Kap. 2: *Lokalsamfunn som sted – hvordan forstå tilknytning til bosted?* I Villa, Mariann og Marit S. Haugen (red) (2016): *Lokalsamfunn*. Cappelen Damm AS.

Johannesen, Asbjørn og Per Arne Tufte og Line Christoffersen (2016). Kap. 5: *Forskerens etiske og juridiske ansvar og del II Kvalitativ tilnærming – tekstenes tale*. I *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Abstrakt forlag AS.

Lillevoll, Tor Arne. (2007). Kap. 13: *GIS som redskap for tverrfaglighet i samfunnsplanlegging*. I Nyseth, Torill (red) og S. Jentoft, A. Førde, J.O. Bærenholdt (2007): *I disiplinernes grenseland. Tverrfaglighet i teori og praksis*. Fagbokforlaget.

Nyseth, Torill og Brynhild Granås. (2007). Kap. 11: *Flerfaglig stedsforståelse i analyse av lokale transformasjonsprosesser*. I Nyseth Torill (red), S. Jentoft, A. Førde, J.O. Bærenholdt. (2007) : *I disiplinernes grenseland. Tverrfaglighet i teori og praksis*. Fagbokforlaget.

Massey, Doreen: *En global stedsforståelse*. (1997). I Aspen, Jonny & John Pløger (red) *På sporet av byen. Lesninger av senmoderne byliv*. Spartacus Forlag. Oslo 1997.

Nyseth, Torill og John Pløger (2015). Kap. 3: *Perspektiver på steders tilblivelse*. I Aure, Marit og Nina Gunnerud Berg, Jørn Cruickshank og Britt Dale (red) 2015: *Med sans for sted – Nyere teorier*. Fagbokforlaget.

Røe, Per Gunnar og Oddrun Sæter (2015). Kap. 9: *Med kroppsminner som flyttefølge mellom steder*. I Aure, Marit og Nina Gunnerud Berg, Jørn Cruickshank og Britt Dale (red) 2015: *Med sans for sted – Nyere teorier*. Fagbokforlaget.

Vestby, Guri Mette (2015). Kap. 10: *Stedsutviklingens råstoff og resultat: Funksjonelle og emosjonelle relasjoner mellom menneske og sted*. I Aure, Marit og Nina Gunnerud Berg, Jørn Cruickshank og Britt Dale (red) 2015: *Med sans for sted – Nyere teorier*. Fagbokforlaget

Utredninger og rapporter:

Agenda Kaupang 5. oktober 2015: *Asker, Bærum, Røyken, Hurum, Lier og Hole kommuner - konsekvenser og muligheter ved alternativ kommunestruktur*. Rapporten utarbeidet i samarbeid med Jørund Nilsen (eget selskap), Menon Business Economics og Vivoto.
file:///C:/Users/Lise/Desktop/Hovedrapporter%20alle%20kommuner/rapport_konsekvenser-og-muligheter-ved-alternativ-kommunestruktur_ak%20alle.pdf

Deloitte og Telemarkforskning 9. mai 2016: *Asker, Røyken og Hurum – Utredning om sammenslåing*.
<file:///C:/Users/Lise/Desktop/Hovedrapporter%20alle%20kommuner/Kommunereform%20rapport%20Deloitte.pdf>

Trøndelag Forskning og Utvikling 19. juni 2015: *Innbyggerundersøkelse om dagens og fremtidens kommune*. Utarbeidet på oppdrag for Bærum, Asker, Lier, Hole, Røyken og Hurum kommune. Utarbeidet i samarbeid med Norfakta Markedsanalyse AS.
<file:///C:/Users/Lise/Desktop/Hovedrapporter%20alle%20kommuner/Sluttrapport%20-%20innbyggerundersøkelse%20hovedrapport%20bærum,%20asker,%20hole,%20lier,%20røyken,%20hurum%20.pdf>

Deloitte og Telemarkforskning 4. mars, 2016: *Asker – alene eller sammen? Innspill fra folkemøter om kommunereformen i Asker sentrum, Heggedal og Holmen*.
https://www.aker.kommune.no/globalassets/politikk/kommunereformen/sluttrapport-aker-040316_folkemoter.pdf

Epinion Norge AS. Intervjuundersøkelse i Asker, Røyken og Bærum. Rapport ferdigstilt 13. mai 2016.

Rapport for Asker:

<https://www.aker.kommune.no/globalassets/politikk/kommunereformen/endelig-rapport-til-aker-kommune---innbyggerundersokelse-om-kommunereform-mai-2016.pdf>

Rapport for Røyken:

https://www.royken.kommune.no/upload/Bilder_felles/webtilpasset/Ingressbilder_vanlige_sider/Rapport%20kommunereform.pdf

Kommunale notater og planer

Notat utarbeidet av rådmannen i Hurum i april 2016: *Kommunereformen – Hurum alene - bakgrunnsnotat:*

<file:///C:/Users/Lise/Desktop/kUNNSKAPSGRUNNLAG%20HURUM/16-04-07-bakgrunnsnotat-hurum-alene-v-2.0.pdf>

Hurum kommune 12. mai 2016: *Politisk plattform for ny kommune*. Utredning av alternativet å slå seg sammen med Drammen, Svelvik, evt. Nedre Eiker, Øvre Eiker og Svelvik.

<https://www.hurum.kommune.no/globalassets/politikk-og-innsyn/kommunereform/alternativer/16-05-04---fjordbyalternativet---utkast-intensjonsavtale.pdf>

Notat utarbeidet av rådmannen i Asker kommune 11. mai 2016. *Kunnskapsgrunnlag Kommunereformen – Asker fortsetter som egen kommune*. Alf Harald Holmboe (Prosjektleder – kommunereformen Asker kommune). Asker

file:///C:/Users/Lise/Desktop/Kunnskapsgrunnlag%20Asker/aker_egen_kommune.pdf

Asker, Bærum, Hurum og Røyken kommune. 16. februar 2016. *Temanotat kommunereform: Lokal identitet og demokrati:*

<file:///C:/Users/Lise/Desktop/Kunnskapsgrunnlag%20Asker/temanotatet---lokal-identitet-og-demokrati%20aker.pdf>

Intensjonsavtalen for sammenslåing av kommunene Hurum, Røyken og Asker. 12. mai, 2016:

<file:///C:/Users/Lise/Desktop/Hovedrapporter%20alle%20kommuner/Kommunereform%20intensjonsavtale%20Hurum%20Røyken%20og%20Asker%20-%2012%20mai%202016%20-%20endelig%20versjon.pdf>

Folkeavstemning i Hurum 9. mai, 2016. Hurum valgstyres protokoll:

https://www.hurum.kommune.no/globalassets/politikk-og-innsyn/kommunereform/protokoll_folkeavstemning.pdf

Askerkonferansen 2016 Hva er viktig for ungdommene i Asker, Bærum, Røyken og Hurum?

Resolusjon:

<https://www.asker.kommune.no/globalassets/politikk/kommunereformen/resolusjoner-askerkonferansen-2016.pdf>

Nærings- og innovasjonsplan for Røyken kommune 2016-2020. *Røyken – en slagkraftig og offensiv vekstkommune. Nærings- og innovasjonsplan. Satsingsområder, mål og strategier for 2016 – 2020.* 29. juni 2016.

2020 Hurum - Omstillingsplan 2016-2020. 12.01.2016.

Asker kommune: *Strategisk næringsplan 2015-2026.* 10.03.2015.

Nasjonale dokumenter

Prop. 95 S 23 (2013-2014) Kommuneproposisjonen 2015.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/3734f7f4f242428990d58993156f51e3/no/pdfs/prp201320140095000dddpdfs.pdf>

Ekspertutvalgets delrapport: Kriterier for god kommunestruktur. Mars 2014.

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kmd/komm/rapporter/kriterier_for_god_kommunestruktur_rettet.pdf

Vedlegg 1. Intervjuguide

Masteroppgave i stedsutvikling

Intervjuguide:

- Hvilken betydning har begrepet identitet for deg?
- Hvilke særpreg og kvaliteter mener du kjennetegner din kommune og gir den identitet?
- Hvilke tanker har du om det å bygge en felles stedsidentitet for den nye storkommunen?
- I innbyggerundersøkelsene som er med og danner kunnskapsgrunnlaget for vedtak om sammenslåing, har innbyggerne fått spørsmål om hvilken grad av tilhørighet de føler til de ulike nivåene; sitt nærmiljø, kommunen og regionen. De har også fått spørsmål om i hvilken grad de tror de vil føle tilhørighet til en ny storkommune. Hvorfor har det vært viktig å få svar på disse spørsmålene?
- Er det innspill som har kommet på folkemøtene som omhandler identitet og tilhørighet som du vil trekke frem?
 - Har disse påvirket prosessen frem mot vedtak om sammenslåing?
- I hvilken grad har det som har kommet frem i kunnskapsgrunnlaget om **innbyggernes tilhørighet og stedsidentifisering, samt stedets identitet** vært med å påvirke beslutningen om å slå de tre kommunene sammen?

Vedlegg 2. Informasjonsskriv

Masteroppgave i stedsutvikling ved Universitetet i Tromsø

Informasjon om prosjektet

Bakgrunn for masterstudien:

I juni 2016 ble det fattet vedtak i Hurum, Røyken og Asker om å slå seg sammen til en kommune. En rekke rapporter, utredninger og notater har inngått i kunnskapsgrunnlaget som dannet bakgrunn for vedtak om sammenslåing – i tillegg til innbyggerundersøkelser, innspill fra medvirkningsprosesser og intensjonsavtalen mellom Asker, Røyken og Hurum kommune.

Jeg ønsker i denne oppgaven å undersøke hvordan spørsmål knyttet til **stedsidentifisering og tilhørighet** har vært en del av kunnskapsgrunnlaget for vedtak om sammenslåing av de tre kommunene. Oppgaven retter søkelyset på menneskets stedsidentifisering og deres følelse av tilhørighet til steder. I oppgaven undersøker jeg hvordan det er blitt kartlagt et grunnlag for en interkommunal identitet for de tre kommunene og hvordan denne kan bygges. Oppgaven belyser også vilkår for lokaldemokratiet som ramme for fellesskap og tilhørighet i en ny kommune.

Disse spørsmålene danner utgangspunkt for analysen av kunnskapsgrunnlaget, samt bakgrunn for intervjuer av ordførerne i Asker, Røyken og Hurum kommune. Grunnen til at jeg ønsker å intervjuer ordførerne i de tre kommunene, er at de som beslutningstagere kan bidra med informasjon om hvordan det som har fremkommer i kunnskapsgrunnlaget om stedsidentifisering og tilhørighet har hatt innflytelse på vedtak om sammenslåing.

Dette prosjektet er en masteroppgave i *Erfaringsbasert stedsutvikling* ved Universitetet i Tromsø, Institutt for sosiologi, statsvitenskap og samfunnsplanlegging.

Ordførerne i de tre kommunene vil anonymiseres ved at det i oppgaven ikke vil fremkomme annen informasjon om dem annet enn at de er ordfører i en av tre kommuner, som vil spesifiseres som kommune A, B eller C. Ingen andre enn student og veileder vil ha tilgang til skrevne notater og lydopptak av intervjuet. Lydopptak og notater vil slettes når oppgaven er ferdigstilt 15. mai 2017.

Studien vil føre til en masteroppgave i stedsutvikling, som vil være offentlig tilgjengelig på www.munin.no.

Frivillig deltagelse

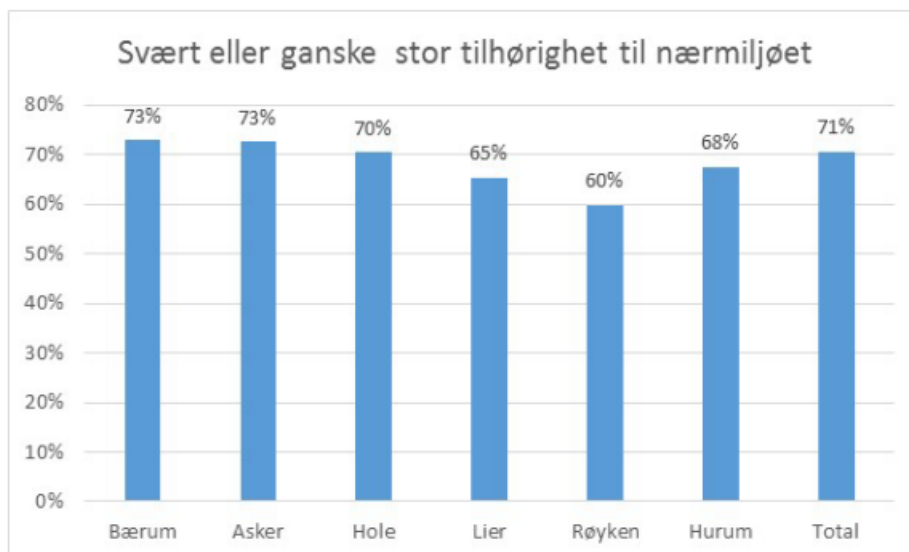
Det er frivillig å delta i masterstudien, og deltakerne kan når som helst trekke sitt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du har spørsmål til studien, ta kontakt med Lise Fløtberg Tveit på tlf. 93264653, eller på mail: liseft@yahoo.com.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

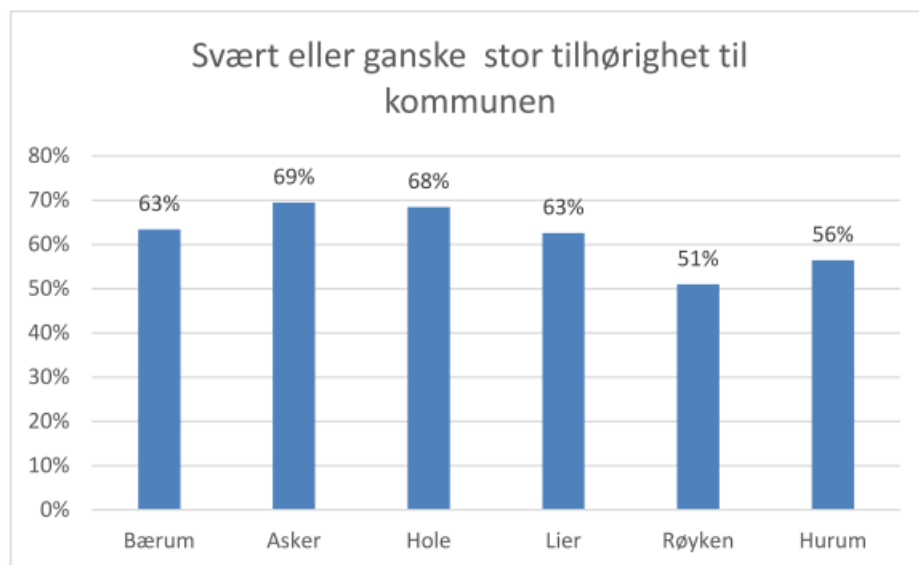
Vedlegg 3. Tabell 5.1: Tilhørighet til nærmiljøet.

	Svært liten tilhørighet	Ganske liten tilhørighet	Verken liten eller stor tilhørighet	Ganske stor tilhørighet	Svært stor tilhørighet
Bærum	2%	6%	19%	46%	27%
Asker	2%	7%	18%	43%	29%
Hole	5%	8%	16%	38%	33%
Lier	5%	9%	20%	41%	25%
Røyken	3%	12%	24%	40%	20%
Hurum	3%	8%	20%	41%	26%
Total	2%	7%	19%	44%	27%

Tabell 5.1. Tilhørighet til nærmiljøet. TFoU 2015:8.

Vedlegg 4. Tabell 5.1: Tilhørighet til kommunen.

	Svært liten tilhørighet	Ganske liten tilhørighet	Verken liten eller stor tilhørighet	Ganske stor tilhørighet	Svært stor tilhørighet
Bærum	3%	8%	24%	45%	19%
Asker	3%	8%	19%	46%	23%
Hole	6%	8%	17%	40%	28%
Lier	5%	11%	20%	41%	22%
Røyken	5%	16%	28%	38%	13%
Hurum	6%	11%	24%	38%	18%

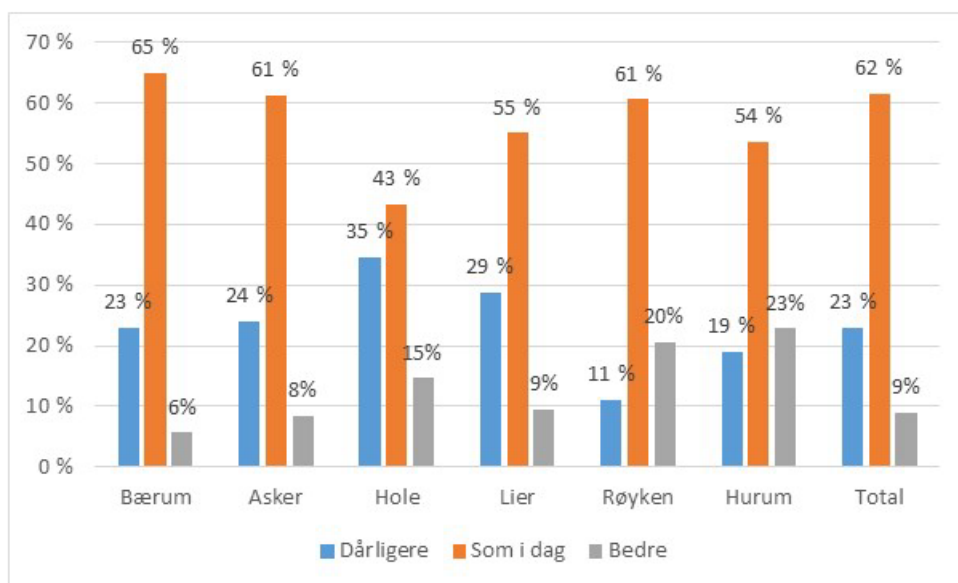
Tabell 5.2: Tilhørighet til kommunen. TFoU 2015:9.

Vedlegg 5. Tabell 5.3: Tilhørighet til kommunen fordelt på demografi.

	Hvilken tilhørighet opplever du at du har til kommunen?						Total
	Svært liten tilhørighet	Ganske liten tilhørighet	Verken liten eller stor tilhørighet	Ganske stor tilhørighet	Svært stor tilhørighet	Vet ikke	
Mann	4%	11%	24%	43%	17%	1%	100%
Kvinne	3%	8%	21%	45%	22%	1%	100%
Grunnskoleutdanning	3%	8%	26%	42%	17%	3%	100%
Videregående utdanning	5%	9%	21%	43%	22%	1%	100%
Universitet/høyskoleutdanning, til og med 4 år	3%	9%	21%	45%	21%	1%	100%
Universitet/høyskoleutdanning, 5 år eller mer	2%	10%	26%	43%	18%	1%	100%
Under 20 år	2%	8%	27%	44%	17%	3%	100%
20-29 år	6%	12%	27%	38%	17%	1%	100%
30-39 år	3%	14%	24%	40%	18%	1%	100%
40-49 år	3%	8%	26%	45%	17%	1%	100%
50-59 år	3%	7%	20%	47%	23%	1%	100%
60-69 år	4%	8%	19%	45%	25%	0%	100%
70-79 år	5%	9%	19%	46%	20%	2%	100%
80 år eller eldre	6%	9%	15%	44%	25%	2%	100%
5 år eller mindre (botid)	8%	20%	36%	31%	5%	1%	100%
6-9 år (botid)	4%	15%	35%	34%	10%	2%	100%
10-19 år (botid)	3%	8%	27%	47%	14%	1%	100%
20-29 år (botid)	2%	8%	20%	50%	19%	0%	100%
30 år eller mer (botid)	2%	5%	13%	46%	33%	1%	100%
Yrkesaktiv og ansatt i privat sektor	3%	10%	24%	44%	19%	1%	100%
Yrkesaktiv og ansatt i offentlig sektor	3%	9%	21%	46%	21%	0%	100%
Pensjonist/Trygdet	5%	8%	19%	45%	22%	1%	100%
Skoleeleve/student	2%	9%	29%	41%	17%	2%	100%
Arbeidssøkende/permittert	8%	8%	20%	40%	24%	1%	100%
Hjemmeværende / husarbeid i hjemmet	6%	6%	25%	35%	25%	3%	100%
Totalt	3%	9%	23%	44%	20%	1%	100%

Tabell 5.3: Tilhørighet til kommunen fordelt på demografi. TFoU 2015:10.

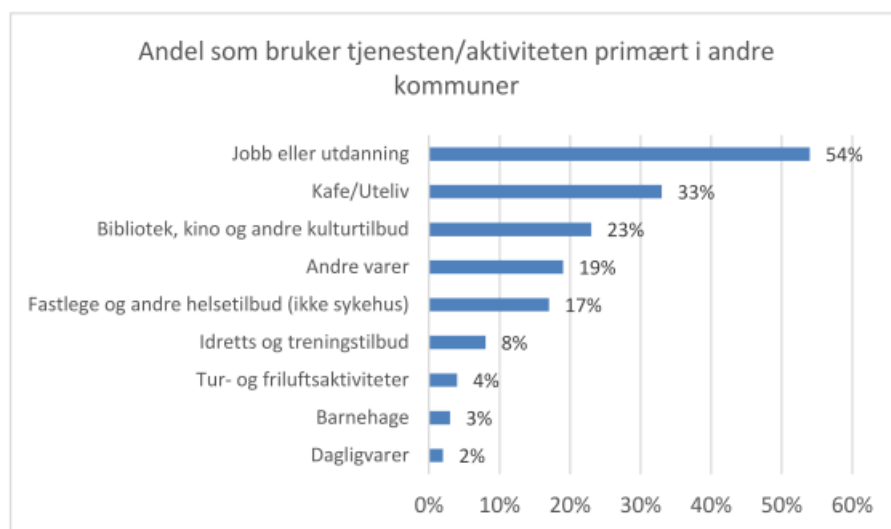
Vedlegg 6. Tabell 5.4: Blir tilhørighet til kommunen endret ved en sammenslåing?

	Mye svakere	Noe svakere	Som i dag	Noe sterkere	Mye sterkere	Vet ikke
Bærum	5%	18%	65%	4%	2%	6%
Asker	6%	18%	61%	6%	2%	6%
Hole	12%	22%	43%	10%	5%	8%
Lier	8%	21%	55%	5%	4%	7%
Røyken	3%	8%	61%	14%	6%	8%
Hurum	8%	11%	54%	15%	8%	5%
Total	6%	17%	62%	6%	3%	7%

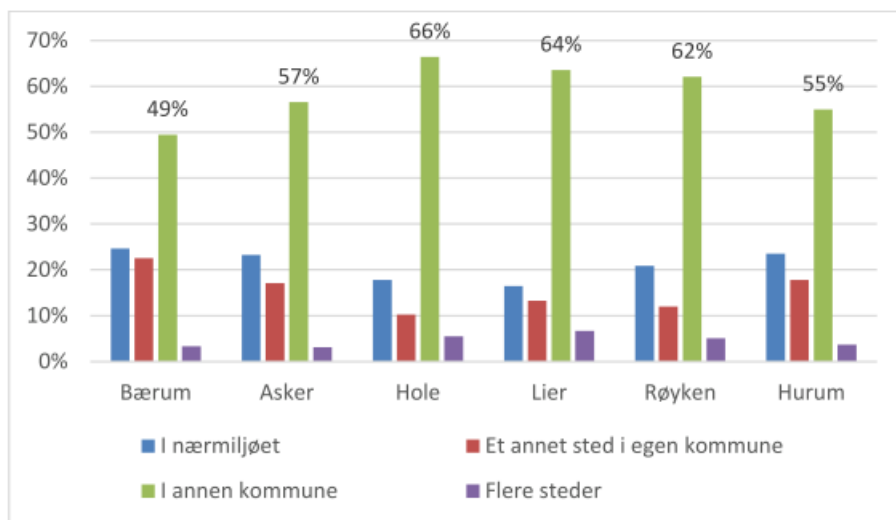
Tabell 5.5: Blir tilhørighet til kommunen endret ved en sammenslåing? TFoU 2015:14.

Vedlegg 7. Figur 5.1: Andelen som bruker tjenesten/aktiviteten primært i andre kommuner.

Figur 5.1: Andelen som bruker tjenesten/aktiviteten primært i andre kommuner. TFoU 2015:63.

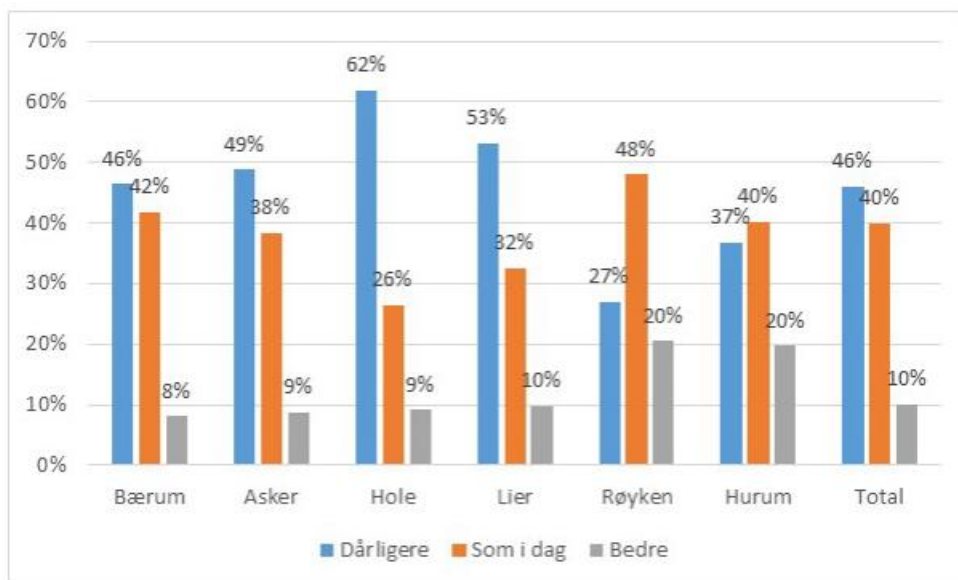
Vedlegg 8. Tabell 5.5: Arbeids- og/eller utdanningssted blant de som er i arbeid eller utdanning.

	I nærmiljøet	Et annet sted i egen kommune	I annen kommune	Flere steder	Totalt
Bærum	25%	23%	49%	3%	100%
Asker	23%	17%	57%	3%	100%
Hole	18%	10%	66%	5%	100%
Lier	16%	13%	64%	7%	100%
Røyken	21%	12%	62%	5%	100%
Hurum	24%	18%	55%	4%	100%
Totalt	23%	19%	54%	4%	100%

Tabell 5.5: Arbeids- og/eller utdanningssted blant de som er i arbeid eller utdanning. TFoU 2015:62.

Vedlegg 9: Tabell 5.6: Forventede endringer i påvirkningsmuligheter ved en eventuell sammenslåing.

	1 Mye dårligere	Noe dårligere	3 Som i dag	Noe bedre	5 Mye bedre	Vet ikke
Bærum	12%	35%	42%	6%	2%	4%
Asker	13%	36%	38%	5%	4%	4%
Hole	25%	37%	26%	6%	3%	3%
Lier	15%	38%	32%	7%	3%	5%
Røyken	5%	22%	48%	13%	7%	5%
Hurum	12%	25%	40%	13%	6%	3%
Total	12%	34%	40%	7%	3%	4%

Tabell 5.6: Forventede endringer i påvirkningsmuligheter ved en eventuell sammenslåing. TFoU, 2015:27.